

The status of University Social Responsibility components in Bu Ali Sina University Hamedan: the case study of Faculty of Humanities

Mohammadreza Yousef Zadeh Chaussure^{*1}, Isa zamaniyan², Azimeh Sadat khakbaz³

¹ Professor, Department of Education, Bu Ali Sina University Hamedan, Faculty of Humanities, Hamedan, Iran

² student PhD Curriculum Studies of Bu Ali Sina University Hamedan, Faculty of Humanities, Hamedan, Iran

³ Assistant Professor, Department of Education, Bu Ali Sina University Hamedan, Faculty of Humanities, Hamedan, Iran

Date Received:

12 November 2022

Date of sent to Review:

12 November 2022

Date Revised:

13 December 2022

Date Accepted:

24 December 2022

Abstract

The purpose of this research was to investigate of the status of University Social Responsibility components in the Faculty of Humanities of Bu Ali Sina University, Hamadan. in this research, the exploratory sequential mixed methods were used. in the qualitative part, case study method, and in the quantitative section, a descriptive-survey method was employed. The participants in the qualitative part were 27 people of professors with authorship and active in University Social Responsibility, that, 15 of them were selected by criterion method and considering to the rule of theoretical saturation. in the quantitative part, the statistical population were 79 professors of the Faculty of Humanities of Bu Ali Sina University and 1180 undergraduate students of the Faculty of Humanities. to select the sample size of professors and students respectively from the method simple random sampling and proportional stratified sampling were used, based on the table of Karjesi and Morgan, 66 people were selected for professors and 291 people were selected for students. The data collection tool was a semi-structured interview in the qualitative section and a researcher-made questionnaire in the quantitative section which to determine the validity of the interview questions from the content validity and validity of these questionnaires using the CVR method was 0.82 for the professors' questionnaire and 0.74 for the students' questionnaire, and the reliability of the questionnaires was also using Cronbach's alpha coefficient, 0.86 for professors' questionnaire and 0.74 for students' questionnaire were calculated and confirmed. The method of analysis was thematic analysis in the qualitative part. The validity of the qualitative data was determined through the member checking and the external expert. In the quantitative part of descriptive statistics indicators, Kolmogorov-Smirnov test and one-group t-test were used for data analysis. The findings indicate the identification of 37 components for the fourth-generation university and that the current situation of the components of the fourth-generation university according to professors and students, it is below average. Therefore, it is possible to facilitate the transition from university generations to the fourth generation by using the identified components.

Keywords:

University Social Responsibility, fourth-generation university, components

* **Corresponding Author:** Mohammadreza Yousef Zadeh Chaussure

Address: Bu Ali Sina University Hamedan, **Email:** nimrooz@basu.ac.ir
Iran

جایگاه مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در دانشگاه بوعلی‌سینا همدان مورد مطالعه: دانشکده علوم انسانی

محمد رضا یوسف‌زاده‌چوسری^{۱*}، عیسی زمانیان^۲، عظیمه سادات خاکباز^۳

^۱ استاد گروه علوم تربیتی، دانشگاه بوعلی سینا همدان، دانشکده علوم انسانی، همدان، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی دکتری مطالعات برنامه درسی، دانشگاه بوعلی سینا همدان، دانشکده علوم انسانی، همدان، ایران

^۳ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه بوعلی سینا همدان، دانشکده علوم انسانی، همدان، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی وضعیت مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی همدان است. در پژوهش حاضر، از طرح ترکیبی اکتشافی متوالی استفاده و در بخش کیفی، از روش مطالعه موردی و در بخش کمی نیز، از روش توصیفی - پیمایشی بهره گرفته شده است. مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی ۲۷ نفر از اساتید دارای تألیف و فعال در زمینه دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی بودند که به روش ملاکی و با در نظر گرفتن قاعده اشباع نظری، ۱۵ نفر از آن‌ها به عنوان مشارکت‌کننده در پژوهش انتخاب شدند. در بخش کمی، جامعه آماری اساتید شامل ۷۹ نفر از اساتید دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی همدان و ۱۱۸۰ نفر از دانشجویان کارشناسی دانشکده علوم انسانی بودند. برای انتخاب حجم نمونه اساتید و دانشجویان به ترتیب از روش نمونه‌گیری تصادفی و طبقه‌ای نسبی استفاده گردید. بر اساس جدول کرجسی و مورگان، برای اساتید ۶۶ نفر و برای دانشجویان ۲۹۱ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در قسمت کیفی مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و در بخش کمی، پرسشنامه محقق‌ساخته بود که برای تعیین روایی سوال‌های مصاحبه از روایی محتوای و روایی پرسشنامه‌ها با استفاده از روش CVR برای پرسشنامه اساتید ۰٫۸۲ و برای پرسشنامه دانشجویان ۰٫۷۴ استفاده شد. همچنین پایایی پرسشنامه‌ها نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه اساتید ۰٫۸۶ و برای پرسشنامه دانشجویان ۰٫۷۴ محاسبه و مورد تأیید قرار گرفتند. روش تحلیل در بخش کیفی تحلیل مضمون بود. اعتبار داده‌های کیفی از طریق بازبینی اعضاء و ممیز خارجی تعیین گردید. در بخش کمی از شاخص‌های آمار توصیفی، آزمون کالموگراف، اسمیرنوف و آزمون t تک‌گروهی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. یافته‌ها از شناسایی ۳۷ مولفه برای دانشگاه نسل‌چهارم حکایت داشته و این‌که وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه نسل‌چهارم از نظر اساتید و دانشجویان پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد. بنابراین می‌توان با استفاده از مولفه‌های شناسایی‌شده، گذر از نسل‌های دانشگاهی به نسل‌چهارم را تسهیل نمود.

تاریخ دریافت:

۲۱ آبان ۱۴۰۱

تاریخ ارسال به داوری:

۲۱ آبان ۱۴۰۱

تاریخ اصلاح:

۲۲ آذر ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۰۳ دی ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی، دانشگاه نسل‌چهارم، مولفه

* نویسنده مسئول: محمد رضا یوسف‌زاده‌چوسری

آدرس: دانشگاه بوعلی سینا همدان، ایران ایمیل: nimrooz@basu.ac.ir

مقدمه

آموزش عالی به عنوان یکی از کلیدی‌ترین نهادهای جوامع بشری، به طور رسمی و ثبت‌شده در تاریخ، قدمتی ۸۰۰ ساله دارد، این نهاد توانسته بیش از هر نهاد دیگری، لزوم حضور و ثبات وجودی خود را به اثبات برساند، چراکه دانشگاه یکی از باارزش‌ترین نهادهایی است که هر جامعه‌ای برای دستیابی به پیشرفت و توسعه به آن وابسته است (آیت‌اللهی، پوررضائیان و هوشیار، ۱۳۹۱). دانشگاه طبق رویکردهای ساختاری و اجرایی، بر اساس متداول‌ترین طبقه‌بندی‌ها، به چهار نسل تقسیم شده‌اند. در دانشگاه نسل‌اول به منظور توسعه اقتصادی و اجتماعی، آموزش با کیفیت مد نظر بود. نیاز به پژوهش همراه با آموزش با کیفیت، به پیدایش دانشگاه‌های نسل‌دوم انجامید. بر اساس این طبقه‌بندی، تقاضا برای استفاده و کاربرد یافته‌های پژوهشی در جامعه در کنار نوآوری و کارآفرینی، دانشگاه نسل‌سوم را به وجود آورد. در نهایت، بین‌المللی شدن، سبب شد که دانشگاه‌های نسل‌چهارم با هدف حضور فعال در جامعه شکل بگیرند (رحمانی، ۱۳۹۸).

در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه، تعاریف مختلفی توسط صاحب‌نظران ارائه شده است. هوکانی فلورس^۱ (۲۰۲۲) مسئولیت اجتماعی دانشگاه را مجموعه‌ای از تصمیمات اتخاذشده توسط مدیریت ارشد دانشگاه می‌داند که به دنبال خیر عمومی از طریق مشارکت اساتید، دانشجویان، کارکنان اداری و شرکای کلیدی در جامعه می‌باشد. تران بوستامانته و تورس وارگاس^۲ (۲۰۲۰) دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی را توانایی موسسات آموزش عالی برای انتشار و اجرای مجموعه‌ای از اصول و ارزش‌هایی که در حل نیازهای جامعه تاثیر گذارند، تعریف می‌کنند. کوئلیو و منزس^۳ (۲۰۲۰) مسئولیت اجتماعی دانشگاه را بهبود نگرش، رفتارهای اخلاقی، انجام پژوهش و نوآوری‌های مسئولانه می‌دانند که می‌تواند زندگی با کیفیت و پایداری را برای جامعه فراهم نماید. کواتلی^۴ (۲۰۱۹) مسئولیت اجتماعی دانشگاه را یکی از ابعاد راهبردی دانشگاه می‌داند که هدف اصلی آن تامین رفاه و مشارکت همه ذی‌نفعان و مدیریت جامع اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و آموزشی است. گومز، نوویرا، و برنابل^۵ (۲۰۱۸) اعتقاد دارند که مسئولیت اجتماعی دانشگاه بر مدیریت اخلاقی و شفاف فرآیندهای اداری، آموزشی، شناختی و اجتماعی دلالت دارد که توسط یک موسسه آموزش عالی انجام می‌شود. به زعم لو، پنگ، ارگی و لی^۶ (۲۰۱۷) دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی یک مفهوم پیچیده و در حال تحول است که با مسائلی چون انتظارات اجتماعی، پیشرفت اقتصادی و نیازهای زیست‌محیطی سرو کار دارد، جفری و راتو^۷ (۲۰۱۴) دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی را توانایی دانشگاه در انتشار و پیاده‌سازی مجموعه اصول کلی و ارزش‌های خاص با پیروی از اصول اخلاقی، مدیریت خوب، احترام به محیط زیست، تعامل اجتماعی و ارتقا ارزش‌ها و ارائه خدمات اجتماعی می‌دانند. همچنین میرزایی (۱۳۹۹) مسئولیت اجتماعی یک دانشگاه را تقویت مسئولیت مدنی و شهروندی فعال از طریق حضور داوطلبانه دانشجویان، اتخاذ رویکردهای اخلاقی و توسعه احساس مسئولیت مدنی می‌داند، به‌طوری‌که استادان، کارشناسان و دانشجویان ترغیب می‌شوند مسئولانه از طریق اجرای برنامه‌های مختلف در جامعه محلی درگیر و فعالانه مشارکت نمایند.

ویژگی‌های نسل‌چهارم دانشگاه را می‌توان به اختصار در موارد، تلاش در جهت حل تناقضات جامعه، تمرکز برای ایجاد تغییر مطلوب در جامعه، به مثابه نوع‌دوستی، انعطاف‌پذیری بالا، توجه به تقویت تفکر انتقادی و

¹ Huacani Flores

² Terán-Bustamante & Torres-Vargas

³ Coelho, & Menezes

⁴ Kouatli

⁵ Gomez, Naveira, & Bernabel,

⁶ Lo, Pang, Ergi, & Li

⁷ Giuffré, & Ratto

توانای حل مسئله (شیک^۱، ۲۰۲۰)، تاکید بر همگرایی فعالیت‌های آموزشی دانشگاه و نیازهای اجتماعی، پاسخی به هنگام به مسائل و تغییرات سریع جامعه جهانی، تاکید بر رفع نیازهای تخصصی محیط محاط دانشگاه (والایس و آلوارس رودریگز^۲، ۲۰۱۹). کمک به بازسازی فرهنگ بومی (شاری، ساریپ، رجب، و زکریا^۳، ۲۰۱۸)، تاکید بر مبارزه با فقر، ترویج تفکر شهروندی فعال از طریق برنامه درسی و فوق برنامه، تاکید بر رهبری جمعی، خلاصه نمود (روزاس و نگرونی^۴، ۲۰۰۸).

از آنجا که علوم انسانی نقش بسزایی در پاسخگویی به مسائل اجتماعی دارد، در ادامه به این مهم پرداخته می‌شود. بلاژیک و آورسا^۵ (۲۰۰۰) علوم انسانی را حوزه مطالعاتی می‌دانند که برای رشد منظم مهارت‌های کلامی، ادراکی، تخیلی و برای درک تجربه لازم است. ویبرلی^۶ (۱۹۹۴) علوم انسانی را به عنوان آن دسته از رشته‌های علمی اطلاق می‌کنند که با ایجاد و مطالعه اسناد و سایر آثار ایجادشده توسط افراد، تلاش می‌کنند تا فعالیت‌ها و دستاوردهای افراد را بازسازی، توصیف و تفسیر نمایند. از مهم‌ترین کارکردهای علوم انسانی می‌توان به مشارکت در رشد و غنای فرهنگی و فکری، مشارکت در رشد و تعالی اقتصادی و غنی‌سازی تجارب انسانی (حاتمی، ۱۳۹۵)، فراهم کردن فرصتی که از گذشته عبرت بگیریم، حال را درک نماییم و آینده را شکل بدهیم، کمک به توسعه دانش و درک ما از چالش‌های تهدیدکننده جوامع و مشارکت در تدوین خط‌مشی‌ها و بحث‌های عمومی اشاره نمود (عزیزی، ۱۳۸۴). این کارکردها با توجه به این‌که علوم انسانی به عنوان یک حوزه معرفتی مهم شامل تاریخ، فلسفه، اخلاقیات، زبان‌ها و فرهنگ‌های خارجی، زبان‌شناسی، حقوق، انسان‌شناسی، دین، مطالعات دینی، تاریخ و نقد هنر، جامعه‌شناسی، روانشناسی، علوم سیاسی، علوم اقتصادی و علوم تربیتی، جغرافیا، موسیقی فولکلور، مردم‌شناسی و باستان‌شناسی است، به خوبی نقش علوم انسانی را در پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در آموزش عالی نشان می‌دهد (خسروپناه، ۱۳۹۹).

دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در پژوهش‌های مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است، آذر و ربانی‌خواه (۱۴۰۰) در پژوهشی به شناسایی مولفه‌های مؤثر بر پیدایش و توسعه دانشگاه نسل‌چهارم: تحلیل کیفی دیدگاه خبرگان دانشگاهی، پرداختند. نتایج نشان داد که مولفه‌های اصلی در ارتقای دانشگاه نسل‌چهارم عبارت از نیروی انسانی متعهد، پاسخگویی، توسعه دانش اجتماعی، حفظ استقلال دانشگاهی، منابع مالی مستقل، توسعه تعاملات، ایجاد ساختار انعطاف‌پذیر، داشتن فرهنگ سازمانی نوآورانه، مدیریت دانشگاه حساس به جامعه، نیازسنجی، استقرار نظام تنظیم کیفیت خدمات، توسعه فناوری و نوآوری می‌باشند. شفاهی‌پامچلو؛ ابیلی و فراملکی (۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان مطالعه شناخت وضعیت موجود مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر الگوی والایس بر اساس دیدگاه اعضای هیئت علمی نشان دادند که وضعیت مسئولیت اجتماعی در دانشگاه تهران در چهار حوزه (۱) دانشگاه مسئول به لحاظ اجتماعی و زیست‌محیطی؛ (۲) آموزش معتبر و مسئولانه حرفه‌ای‌ها و شهروندان؛ (۳) مدیریت اجتماعی دانش و (۴) حمایت یکپارچه از توسعه پایدار، چندان مطلوب و رضایت بخش نبوده است. علی محمدلو، اکبری و مهدیان‌پور (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان شناسایی مولفه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها با استفاده از تکنیک فازی مطالعه موردی: دانشگاه شیراز، نشان دادند که ابعاد مسئولیت دانشگاه عبارتند از مسئولیت آموزش و پژوهش، مسئولیت قانونی، مسئولیت اخلاقی، مسئولیت زیست‌محیطی و مسئولیت

¹ Shek

² lvarez Rodrguez

³ Shaari, Sarip, Rajab, & Zakaria,

⁴ Rozas & Negroni.

⁵ Blazek & Aversa

⁶ Wiberley

نودوستی. علی، مصطفی، عثمان و حسن^۱ (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه: مروری بر تکامل مفهومی و تحلیل موضوعی آن، انجام دادند. نتایج نشان داد که ادغام طرح‌های مسئولیت اجتماعی در سیاست‌های اداری و رویه‌های مدیریتی تاثیرپذیری معناداری بر عملکرد دانشگاه دارد. سوناردی^۲ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان مسئولیت اجتماعی دانشگاه، وجهه دانشگاه و عملکرد آموزشی، نشان داد که اجرای مسئولیت اجتماعی دانشگاه تاثیر مثبت و معناداری بر وجهه و عملکرد دانشگاه دارد در حالی که اجرای مسئولیت اجتماعی دانشگاه بر عملکرد آموزش تاثیر مثبت و ناچیزی دارد. شاری و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی تحت عنوان نقش مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌های مالزی در تربیت شهروند شایسته که در کشور مالزی انجام دادند، دریافتند که دانشگاه با امکانات و خدمات‌دهی مناسبی که می‌تواند به جامعه ارائه دهد، در تربیت شهروند خوب و شایسته در کشور مالزی بسیار اثرگذار بوده است. سو، چن، تسای و سو^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی این‌که دانشگاه‌ها چگونه می‌توانند با همکاری جوامع محلی آینده‌ای سبز و پایدار ایجاد کنند، پرداختند. نتایج نشان داد با توجه به مسائل زیست‌محیطی، بشریت در یک دوراهی قرار دارد و آموزش محیط زیست در درجه اول اهمیت قرار دارد. به همین دلیل دانشگاه ملی چی نان^۴ رویکرد چهار جانبه (۱) توسعه آموزشی؛ (۲) اقدام محلی؛ (۳) همکاری صنعت و دانشگاه و (۴) ادغام جهانی بر اساس ویژگی محلی مدرسه و اهداف توسعه پایدار سازمان ملل، برای توسعه پایدار محیط زیست را توسعه داده است. لطیف^۵ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان توسعه و اعتمادسازی مقیاس‌های مشتری‌محور برای اندازه‌گیری مسئولیت اجتماعی دانشگاه، نشان داد که هشت بعد اساسی مسئولیت اجتماعی دانشگاه شامل (۱) مسئولیت عملیاتی؛ (۲) مسئولیت تحقیق و توسعه؛ (۳) مسئولیت‌های مشتری‌مداری؛ (۵) مسئولیت قانونی؛ (۶) مسئولیت‌های اخلاقی؛ (۷) مسئولیت‌های داوطلبانه و (۸) مسئولیت‌های انسان دوستانه می‌باشد. دیسینجایز و نیرانسابیما^۶ (۲۰۱۷) پژوهشی تحت عنوان مطالعه عملکرد مسئولیت اجتماعی در موسسه کاتولیک کابگای^۷ انجام دادند. یافته‌ها حاکی از آن است که مولفه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه عبارتند از (۱) ترویج خدمات اجتماعی؛ (۲) حل مسائل کسب و کار؛ (۳) خدمات داوطلبانه دانشجویی؛ (۴) فعالیت‌های روابط عمومی؛ (۵) انجام خدمات عمومی؛ (۷) رابط با فارغ التحصیلان و (۸) خدمات ارتباط با کارکنان. پریس و دلیس^۸ (۲۰۱۶) در پژوهشی تحت عنوان توسعه مسئولیت اجتماعی در دانشگاه‌های کرواسی و رویکرد معیارسنجی و بازنگری شرایط موجود نشان داند که، (۱) مسئولیت اجتماعی یکی از اجزای مهم اقتصاد پایدار و توسعه اجتماعی می‌باشد؛ (۲) مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها باید مطابق با موضوعات روز اجتماعی باشد؛ (۳) آموزش مسئولیت اجتماعی در برنامه‌های درسی و (۴) تاکید بر آموزش کار آفرینی و همکاری با سایر بخش‌ها برای حل مسائل مشترک و ایجاد محیط کار آفرین. واسلیسکو، بارتا، ایپور و باجو^۹ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان توسعه مسئولیت اجتماعی دانشگاه: الگویی برای چالش‌های جامعه مدنی، به این نتیجه رسیدند که دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی دارای شش بعد پروژه‌های فارغ‌التحصیلان، همکاری بین دانشگاهی، همکاری دانشگاه و دبیرستان، همکاری دانشگاه و کسب و کار، همکاری بین‌المللی و پروژه‌های اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی می‌باشند. هرکدام از ابعاد فوق دارای تاثیرات متفاوتی

¹ Ali, Mustapha, Osman, & Hassan

² Sunardi

³ Su, Chen, Tsai, & Su

⁴ National Chi Nan University

⁵ Latif

⁶ Dusingize, & Nyiransabimana,

⁷ Catholique de Kabgayi

⁸ Perić & Delić

⁹ Vasilescu, Barna, Epure & Baicu.

هستند که دانشگاه باید تلاش نماید که به طور متعادل در این شش بعد مشارکت نماید و از افتادن در دام توجه بیشتر به ابعاد محبوبیت‌آور برای دانشگاه اجتناب نماید.

نتایج پژوهش در داخل و خارج حکایت از آن دارد که، مسئولیت اجتماعی به موضوعی اساسی در آموزش عالی تبدیل شده است، یعنی وقتی صحبت از آموزش به میان می‌آید، مسئولیت اجتماعی به ویژه در حوزه آموزش عالی، دیگر یک اصطلاح «مد» نیست، با گذشت زمان، این دانشگاه به بخشی ذاتی بسیاری از دانشگاه‌ها، در سطح جهانی، در کنار رسالت و درک سنتی از آن تبدیل شده است. که در سراسر جهان گسترش یافته و آن را به عنوان یک عنصر مهم در ساختار جدید آموزش عالی نشان می‌دهد که در حال پیشرفت است. به عبارت ساده‌تر، آموزش عالی از استعاره یک برج عاج به سمتی رفته است که دموکراتیک‌تر، مردم‌محورتر و عادلانه‌تر است، اما این مفهوم، در دانشگاه‌های ایران ظهوری ندارد. در کشور، اغلب دانشگاه‌ها در نسل دوم دانشگاهی یعنی دانشگاه‌های پژوهش‌محور قرار دارند. بنابراین شناسایی و مشخص کردن وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی می‌تواند مانند یک نقشه راه گذر دانشگاه‌های کشور به نسل چهارم را تسریع نماید و از آنجایی که تاکنون پژوهش جامعی در زمینه مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی انجام نپذیرفته است و بیشتر پژوهش‌های خارجی اغلب به بررسی چند بعد از مولفه‌های دانشگاه نسل چهارم اکتفا کرده‌اند. بنابراین، مسئله اصلی پژوهش این است که وضعیت موجود مسئولیت‌پذیر اجتماعی دانشگاه چگونه است؟ بر این اساس، این پژوهش درصدد پاسخگویی به سوالات زیر می‌باشد:

سوال اول: مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیری اجتماعی کدامند؟

سوال دوم: وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی از دیدگاه دانشجویان کارشناسی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی همدان چگونه است؟

سوال سوم: وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی از دیدگاه اساتید دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی همدان چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش در این تحقیق، ترکیبی اکتشافی متوالی می‌باشد. روش پژوهش در بخش کیفی مطالعه موردی^۱ بوده است. مشارکت‌کنندگان در بخش کیفی ۲۷ نفر از اساتید دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی که به روش ملاکی و با در نظر گرفتن اصل اشباع نظری ۱۵ نفر از آن‌ها به عنوان مشارکت‌کننده در پژوهش انتخاب شدند. دلیل انتخاب این افراد به عنوان نمونه پژوهش، تجربیات و فعالیت‌های افراد در زمینه دانشگاه نسل چهارم، تخصص آن‌ها در زمینه دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی و مولفه‌های مرتبط به آن و انجام پژوهش‌های در این زمینه بود. برای جمع‌آوری اطلاعات از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته که دارای ۷ سوال اصلی درباره ابعاد دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی بود، استفاده گردید. این مصاحبه‌ها با توجه به بیماری کرونا به صورت غیر حضوری و در بستر محیط مجازی و یا به صورت تلفنی انجام شده، با اجازه پاسخ دهندگان، صدای آن‌ها نیز ضبط شده و در موارد ضروری پژوهشگر توضیحات لازم را درباره سوالات ارائه می‌کرد. هر مصاحبه نیز حدود ۴۵ تا ۶۰ دقیقه به طول می‌انجامید. برای اعتبار بخشیدن به یافته‌های این پژوهش، داده‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه‌ها به مشارکت‌کنندگان ارائه گردید تا از مطابقت داده‌ها با نظرات آن‌ها اطمینان حاصل گردد، بعد از آن داده به ۴ نفر از افراد متخصص در حوزه دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی ارائه گردید و مطابق با نظرات متخصصان اعتبار یافته‌ها تایید گردید. برای تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از اجرای مصاحبه‌ها از تحلیل مضمون استفاده شد.

^۱ case study

جدول ۱: مشخصات مشارکت‌کنندگان در بخش متخصصان به تفکیک جنسیت، سابقه کار، مرتبه و رشته

ردیف	جنسیت	سابقه کار	مدرک	مرتبه	رشته	ردیف	جنسیت	سابقه کار	مدرک	مرتبه	رشته
۱	مرد	۶	دکتری	استادیار	تکنولوژی آموزشی	۹	مرد	۸	دکتری	استادیار	فلسفه تعلیم و تربیت
۲	مرد	۱۱	دکتری	استادیار	سنجش و اندازه گیری	۱۰	مرد	۱۷	دکتری	دانشیار	زبان و ادبیات عرب
۳	مرد	۲۰	دکتری	استادیار	زبان و ادبیات فارسی	۱۱	مرد	۱۸	دکتری	دانشیار	حقوق
۴	مرد	۱۲	دکتری	استادیار	فلسفه تعلیم و تربیت	۱۲	مرد	۱۹	دکتری	استادیار	الهیات
۵	مرد	۱۹	دکتری	دانشیار	فرهنگ و زبان‌های باستان	۱۳	بانو	۱۳	دکتری	استادیار	مدیریت آموزشی
۶	مرد	۳۰	دکتری	استادیار	فلسفه تعلیم و تربیت	۱۴	مرد	۱۵	دکتری	استادیار	معارف اسلامی
۷	مرد	۲۵	دکتری	استاد	برنامه ریزی درسی	۱۵	بانو	۱۲	دکتری	استادیار	زبان و ادبیات فرانسه
۸	مرد	۱۵	دکتری	استادیار	معارف اسلامی						

جامعه آماری شامل کلیه اساتید مشغول به تدریس در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی همدان که تعداد کل آن‌ها ۷۹ نفر است و کلیه دانشجویان کارشناسی مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی همدان که تعداد کل آن‌ها ۱۱۸۰ نفر است. برای انتخاب حجم نمونه اساتید، از روش تصادفی ساده استفاده شده و حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی مورگان ۶۶ نفر تعیین گردید. برای انتخاب حجم نمونه دانشجویان، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی استفاده گردد، با توجه به جدول برآورد حجم نمونه کرجسی مورگان، حجم نمونه دانشجویان مقطع کارشناسی برابر با ۲۹۱ نفر تعیین شد. برای تعیین اعتبار مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی از روش CVR بهره گرفته شد، از آنجایی که بر اساس این روش برای تعداد ۱۵ نفر حداقل روایی ۰/۴۹ مورد نیاز است، و در این پژوهش روایی ۰/۷۶ حاصل شده، لذا روایی مولفه‌ها مورد تایید قرار گرفت. زمان اختصاص یافته از منظر برلایر (۱۹۹۰)، مدت زمان موجود در تقویم آموزشی جهت تدریس یک موضوع درسی تعریف شده است. علاوه بر این، از منظر مایرز و مایرز (۱۹۹۱)، زمان اختصاص یافته، مقدار زمان اختصاص داده شده به یادگیرندگان است تا بتوانند وظایف تحصیلی خود را با

حداکثر بازدهی انجام دهند. زمان اختصاص یافته به صورت زمان دانشگاه، زمان کلاس درس، زمان لازم برای ماده درسی ۳ تقسیم شده است. علاوه بر این، زمان درگیر شدن با موضوع درسی صرفاً مدت زمان آموزشی صرف شده نیست که سطوح یادگیری یادگیرندگان را تعیین می کند، بلکه چگونگی و سطح درگیری یادگیرنده در طول آن زمان، از جهت وظایف مرتبط با انتظارات برنامه درسی و ارزشیابی نیز در این امر موثر بوده است. زمان درگیری یادگیرنده زمانی است که یادگیرنده به موضوع درسی مورد نظر توجه می کند. گرچه میزان درگیری تحت تاثیر این امر قرار دارد که تدریس با توجه به وجود تفاوت های فردی فراگیران به خوبی سازمان یافته باشد. فیشر و همکاران (۱۹۸۰) معتقد هستند زمان درگیری یادگیرندگان بین زمان آکادمیک و زمان اختصاص یافته قرار دارد.

جدول ۲: حجم جامعه و نمونه آماری دانشجویان به تفکیک رشته تحصیلی

ردیف	رشته	جامعه	درصد هر طبقه	حجم نمونه در هر طبقه
۱	حقوق	۲۳۷	۲۰	۵۸
۲	الهیات	۱۱۵	۱۰	۲۹
۳	علوم تربیتی	۲۲۶	۱۹	۵۵
۴	ایران شناسی	۷۴	۶	۱۸
۵	زبان های انگلیسی	۱۵۸	۱۳	۳۸
۶	زبان و ادبیات عرب	۱۰۱	۹	۲۶
۷	زبان و ادبیات فارسی	۱۳۳	۱۱	۳۲
۸	فلسفه	۴۴	۴	۱۲
۹	زبان و ادبیات فرانسه	۹۲	۸	۲۳
	جمع	۱۱۸۰	۱۰۰	۲۹۱

ابزار اندازه گیری در بخش کمی دو پرسشنامه محقق ساخته بوده است و ابعاد آموزشی، پژوهشی، اجتماعی، اقتصادی، مدیریتی، فرهنگی و زیست محیطی را می سنجد، که پرسشنامه اساتید و دانشجویان به ترتیب دارای ۱۵۹ و ۱۴۷ گویه می باشد و بر اساس طیف پنج درجه ای لیکرت از گزینه خیلی زیاد تا خیلی کم تنظیم شده اند و حداقل نمره هر گویه یک، و حداکثر نمره آن پنج می باشد. روایی پرسشنامه های محقق ساخته بررسی وضعیت موجود مولفه های دانشگاه مسئولیت پذیر اجتماعی از نظر اساتید و دانشجویان با استفاده از نظر متخصصان و با روش CVR محاسبه گردید. برای این منظور پرسشنامه اساتید به ۹ نفر و پرسشنامه دانشجویان به ۱۰ نفر از متخصصان ارائه شد، و از متخصصان درخواست شد تا هر آیتم پرسشنامه را بر اساس طیف سه قسمتی «ضروری است»، «مناسب است ولی ضرورتی ندارد» و «ضرورتی ندارد» بررسی نمایند. بر اساس این روش برای ۹ نفر حداقل روایی ۰/۷۸ و برای ۱۰ نفر حداقل روایی ۰/۶۲ مورد نیاز است، که به ترتیب در این پژوهش ۰/۸۲ و ۰/۷۴ حاصل شد و روایی ابزار تایید شد. برای تعیین پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید، بدین صورت که در یک مطالعه آزمایشی پرسشنامه اساتید توسط ۳۲ نفر از اساتید و پرسشنامه دانشجویان توسط ۳۷ نفر از

^۶ به زمانی که صرف فعالیت های رسمی در مدرسه یا دانشگاه می شود و بیشتر به تعداد روزهای مدرسه یا دانشگاه اشاره دارد و معمولاً به صورت سالانه، ترمی، هفتگی و روزانه تعیین می گردد (کاتن، ۱۹۸۰).

^۷ مدت زمانی که بدون وقفه در کلاس و یا مکان های مشابه آن صرف می شود و تابع مقررات خاص است.

^۸ مدت زمانی است که صرف یک موضوع یا ماده درسی می شود. این زمان نشان می دهد که یک موضوع تا چه میزان در نظام آموزشی حائز اهمیت است.

دانشجویان تکمیل شد و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه و ضریب پایایی به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۷۴ به دست آمد، برای تجزیه و تحلیل داده‌های کمی از شاخص‌های آمار توصیفی (فراوانی، میانگین، انحراف استاندارد)، آزمون کالموگروف - اسمیرنوف (برای بررسی نرمال بودن داده‌ها) و آزمون Z تک گروهی مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌ها

سوال اول: مولفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه کدامند؟

با استفاده از مصاحبه با مشارکت‌کنندگان، مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی استخراج گردیدند. بر این اساس، ابتدا مفاهیم و مضامین پایه استخراج و سپس بر اساس اشتراکات بین مفاهیم و مضامین پایه، مضامین سازمان‌دهنده استخراج شدند. در جدول شماره (۳) مضامین شناسایی شده ارائه شده است:

جدول ۳: مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی

مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی	آموزش زمینه‌محور	تدریس عملی برای حل مشکلات اجتماعی و تم‌محور کردن آموزش.
	ایجاد محیط رغبت‌انگیز و با نشاط یاددهی - یادگیری	ایجاد بهترین محیط برای یادگیری و غنی‌تر شدن آموزش.
	تاکید بر یادگیری مادام‌العمر	پرورش انسان‌های مستقل و ایجاد جامعه یادگیرنده.
	تاکید بر سازمان یادگیرنده	برگزاری کارگاه برای دانش‌افزایی افراد درگیر در دانشگاه و دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی سازمان یادگیرنده در فرآیند شکل‌گیری و توسعه حرفه‌ای جامعه.
	برخوردار از جو و فرهنگ آزادی آکادمیک	آزادی عمل اعضای هیئت علمی و توجه به آزادمندی در فرآیندهای دانشگاهی.
	تاکید بر آموزش بدون مرز	ارتباط بین مراکز دانشگاهی در کشورهای مختلف برای ارتقا و بازتوانمندسازی گروه‌های مختلف جامعه و انجام پژوهش بین دانشگاهی در شهرها و کشورهای مختلف.
	تاکید بر استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی	استفاده از پیشرفت‌های فناوری برای آموزش و استفاده از بستر اینترنت برای آموزش و یادگیری.
	تاکید ویژه بر آموزش شهروندی	پرورش شهروندان آگاه به حقوق و دیگران و آموزش شهروندانی مسئول از طریق فعالیت‌های منظم آکادمیکی.
	برخوردار از اساتید آگاه به مسائل اجتماعی	اعضای هیئت علمی به عنوان تبلوردهندگان مسئولیت اجتماعی و تسهیل بحث و جدول.
	تاکید بر آینده‌پژوهی در مطالعات برنامه درسی	تاکید بر آموزش میان رشته‌ای و برنامه درسی کاوش‌محور.
تربیت دانشجوی کارآمد	تربیت فارغ‌التحصیلانی که داری مسئولیت اجتماعی‌اند و نگرش انتقادی و غیر مصالح‌جویانه نسبت به پدیده‌های زشت اجتماعی، سیاسی و فرهنگی.	
	تربیت فارغ‌التحصیلانی با ظرفیت خود اندیشی انتقادی و تاکید بر آموزش تفکر انتقادی	

مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
	پیوند تحقیقات دانشگاهی با مسائل جهان واقعی	انجام تحقیقات برای حل مشکلات تجاری، اجتماعی و زیست‌محیطی جامعه و تم‌محور کردن پژوهش‌ها.
	اهتمام به رعایت اصول اخلاق در پژوهش	رعایت استانداردهای پژوهش و انجام پژوهش‌های انتقادی و بی‌طرفانه.
	انجام تحقیقات میان رشته‌ای	استفاده از افراد با تخصص‌های متنوع در ترکیب گروه‌های آموزشی برای انجام تحقیقات چند بعدی و به کار گیری اساتید با تخصص متنوع در گروه‌های آموزشی برای کم رنگ کردن مرزبندی بین رشته و گروه‌های آموزشی و انجام تحقیقات میان‌رشته‌ای.
	امکان استفاده جامعه محلی از امکانات دانشگاه و ارائه خدمات رفاهی به آن‌ها	برگزاری برنامه آموزشی و مذهبی برای جامعه محلی و استفاده جامعه محلی از امکانات آموزشی، ورزشی و تفریحی دانشگاه.
	توجه به مسائل افراد آسیب‌پذیر اجتماعی	پشتیبانی همه جانبه از افراد معلول و حمایت‌های حقوقی از افراد آسیب‌پذیر جامعه محلی.
	توسعه اقتصاد محلی	توسعه فرآیندهای کسب‌وکار و نوآوری‌ها برای جامعه محلی و تسهیل سرمایه‌گذاری و کار مشترک با اجتماع محلی.
	اهتمام به مسائل محیط زیست	پاسخگویی به خواسته‌های زیست‌محیطی و تشویق کلیه افراد برای حفظ محیط زیست.
	تعامل بین دانشگاه و نهادهای مدنی و سازمان‌های غیر دولتی در حوزه نیازهای اجتماعی	تعامل مدنی با جامعه، عضویت جامعه دانشگاهیان در انجمن‌ها و سمت‌های گوناگون
	سرمایه‌گذاری، درگیری، مشارکت و ایده‌پردازی در فضای کسب‌وکار	حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و تربیت فارغ‌التحصیلان مورد نیاز بازار کار.
	آموزش کارآفرینی	ایجاد رشته جدید کارآفرینی در دوره‌های دانشگاهی و ارائه واحد درسی کارآفرینی برای برخی از رشته‌های تحصیلی
	برخورداری از تعهد اخلاقی و تعهد سازمانی همه افراد در محیط دانشگاه	داشتن رفتار اخلاقی با کلیه مراجعه‌کنندگان به دانشگاه و مبارزه با نابرابری و فساد در دانشگاه.
	تقویت هویت اسلامی - ایرانی	دانشگاهی که منادی فرهیختگی، اخلاق، دینگ رایی، آرمان‌های انقلابی و توسعه پاسخگویی به آرمان‌های انقلاب.
	پذیرش و احترام به اصل چند فرهنگی	تضمین برابری به رغم سن، فرهنگ، قومیت و جنسیت و توجه به فرهنگ‌های مختلف.
	مدیریت شفاف و پاسخگو در فرآیندهای دانشگاه	مدیریت شفاف و با کیفیت و پاسخگویی، شفافیت و رعایت حاکمیت قانون در فرآیندهای دانشگاه.
	تقویت اعتماد اجتماعی نسبت به دانشگاه	ایجاد فرهنگ تعامل، تعامل با پروژه‌های توسعه انسانی و بهبود کیفیت زندگی.

مضمون فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
	داشتن برنامه های کوتاه مدت، میان مدت و استراتژیک	داشتن برنامه راهبردی برای مشارکت و پذیرش مسئولیت اجتماعی؛ طراحی برنامه استراتژیک، آوردن مسئولیت اجتماعی در برنامه راهبردی.
	نوآوری در عرصه های مختلف	توجه به نوآوری در جنبه های اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی و مشارکت خلاق دانشگاه در فعالیتهای اجتماعی.
	اهتمام ویژه در تحقق دانشگاه سبز	افزایش سهم گرمایی خورشید در ساختمان ها، مصرف کارآمد آب و ترویج استفاده از خودرو برقی در حمل و نقل.
	تعامل سازنده با مقامات و مدیران بخش ها و دستگاه های بیرون از دانشگاه	مشارکت و همکاری دانشگاه با سازمان های مختلف جهت حل مشکلات آموزشی، پژوهشی و ... آن ها و ایجاد شبکه ارتباطی بین دانشگاه و سایر ذی نفعان.
	تاسیس و راه اندازی دفاتر بخش های مختلف جامعه در دانشگاه و بالعکس	تقویت و توسعه شرکت های دانش بنیاد در قالب مراکز پارک های علم و فناوری در درون دانشگاه و میزبانی start up های شرکت های کارآفرین در دانشگاه.
	عقد قراردادهای و تفاهم نامه های همکاری علمی، آموزشی و فناوری با نهادهای و سازمان های مختلف	عقد قرارداد با سازمان های مختلف، مشارکت و همکاری دانشگاه با جوامعی شبیه خودش از طریق انتقال دانش و ارائه خدمات و تحقق تدریس.
	تاکید بر ترویج و توزیع علم	دسترسی عمومی به پژوهش های دانشگاهی و شرکت فعال و مستمر در همایش های داخلی و خارجی.
	تنوع بخشی به منابع درآمدی دانشگاه	توجه ویژه به تجاری سازی ایده ها و ایجاد درآمدهای غیر شهریه ای.
	داشتن نظام انگیزشی در راستای نیازهای اجتماعی برای اساتید	طراحی و استقرار نظام ارزیابی و رتبه بندی دانشگاه ها بر مبنای کم و کیف تعامل جامعه و محیط پیرامون و ارتقا استادان با معیارهای مرتبط با مسئولیت اجتماعی.
	تاکید بر توسعه کمی و کیفی دانشکده متناسب با نیازهای اجتماعی	تاسیس رشته های ماموریت گرا با توجه به اقتضائات زیست بوم محلی محاط دانشگاه، بالا بردن کیفیت محصولات تولیدی دانشگاه و توسعه رشته های کاربردی مورد نیاز جامعه.

نمونه هایی از مضامین به شرح زیر می باشند: در ارتباط با آموزش زمینه محور؛ پاسخگو شماره ۴ اظهار داشت: «باید یادگیری در کلاس درس با یادگیری در خارج از نهاد آموزش در جهان واقعی ارتباط داشته باشد». همچنین شرکت کننده کد ۱۳ بیان داشت: «آموزش هایمان بر اساس مسائل اجتماعی و از دل پژوهش هایمان سرچشمه نگرفته و دغدغه های اجتماعی نداشته. ما از این لحاظ نمی توانیم افراد قوی پرورش بدهیم، جامعه قوی را پرورش بدهیم، دانشجویهای بزرگ را برای مملکت مان پرورش بدهیم و نیروی انسانی ماهر آماده و با مهارت کافی را تحویل جامعه بدهیم». در راستای ایجاد محیط رغبت انگیز و با نشاط یاددهی - یادگیری؛ مصاحبه شونده کد ۳ بیان داشت: «زیبا و مناسب بودن چیدمان اتاقها و کلاس های دانشکده، استفاده از رنگ های شاد برای نقاشی و پرده کشی دانشگاه، حساسیت شدید به نور و دمای محیط کلاس ها و سالن های دانشکده و خدماتی هستند که دانشگاه ها برای ایجاد محیط بانشاط یاددهی - یادگیری بدان اقدام کرده اند». در همین رابطه مشارکت کننده

کد ۸ بیان داشت: «هوشمندسازی و تلفیق آموزش مجازی در فرآیند یاددهی - یادگیری از اولویت‌های دانشگاه نسل چهارم می‌باشد».

در زمینه تاکید بر یادگیری مادام‌العمر؛ شرکت‌کننده کد ۱ در پژوهش اظهار داشت: «اگر از من بپرسند که مهم‌ترین مسئولیت دانشگاه در قرن ۲۰ چیست؟ من می‌گویم تاکید بر پرورش انسان چندمهارته، تا از یک دانشجوی جزئی‌نگر و تقلیل‌گرا، یک دانشجوی تخصصی پرورش دهد و مهارت‌های پایه را برای یادگیری مادام‌العمر در دانشجویان فراهم آوردند». همچنین پاسخگو کد ۱۰ اظهار داشت: «از فرد بخواهید در طول مدت تحصیل حداقل چند کار را برای جامعه و خانواده خود انجام دهد، فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی که انجام می‌دهد عملی باشند و مشکلی از جامعه را حل کنند، نه این‌که صرفاً به دنبال بالا رفتن میزان تولید علم و گسترش کمی مقالات بی‌کاربرد باشد، بلکه به دنبال یادگیری مادام‌العمر باشد، مهارت پروری کند نه علم پروری، به سمت دانش پاسخگو باشد نه دانشی که صرفاً در مغزهای آدم‌ها تشکیل می‌شود و کاربردی ندارد و مشکلی از جامعه را حل نمی‌کند». در ارتباط با تاکید بر سازمان یادگیرنده؛ پاسخگو شماره ۴ اظهار داشت: «دانشگاه به مثابه سازمان یادگیرنده باید در هسته مرکزی فعالیت‌های و ابتکارات تعاملات دانشگاه و جامعه باشد». در همین مورد شرکت‌کننده کد ۷ بیان داشت: «رهبران سازمان‌های یادگیرنده کمتر روی موضوعات روزمره تاکید دارند و بیشتر روی روندها و عواملی که موجب تغییرات و تحولات می‌شوند، تاکید می‌کنند». در زمینه؛ برخورداری از جو و فرهنگ آزادی آکادمیک؛ مصاحبه‌شونده کد ۳ بیان داشت: «در دانشگاه نسل چهارم امکان بیان اندیشه‌ها و دیدگاه‌های متنوع وجود دارد». همچنین مشارکت‌کننده کد ۹ بیان داشت: «در این نسل از دانشگاه اعضای هیئت علمی و دانشجویان در پژوهش و تولید دانش از آزادی آکادمیک برخوردارند». در راستای تاکید بر آموزش بدون مرز؛ شرکت‌کننده کد ۲ در پژوهش اظهار داشت: «این نسل از دانشگاه بر آموزش بدون مرز تاکید می‌کند و نمود خارجی آن شامل آموزش‌های مجازی، سیستم حرفه‌ای دانش (سهیم شدن در مجلات و سهمیم شدن در تولید آثار علمی)، تأسیس فیزیکی دانشگاه در خاک کشورهای دیگر، تبادل استاد و دانشجو بین دانشگاه‌ها کشورهای مختلف و نگاه بازار یابانه (تشخیص نیازهای کشورهای دیگر در حوزه آموزش عالی و برنامه‌ریزی برای رفع این نیازها) می‌باشد». همچنین پاسخگو کد ۱۱ اظهار داشت: «تبادل علمی بین دانشگاه بوعلی و دانشگاه‌های کشورهای فرانسه زبان». در ارتباط با تاکید بر استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی؛ پاسخگو شماره ۳ اظهار داشت: «دانشگاه نسل چهارم در بخش خدمات آموزشی اقدام به فراهم کردن برخی از امکانات و تجهیزات مدرن مانند ویدئو پروژکتور، انواع نرم افزارهای ارائه محتوی (مانند پاورپوینت)، امکان دسترسی رایگان به پایگاه‌های داده مختلف و دسترسی استادان و دانشجویان به اینترنت با سرعت زیاد نموده است». همچنین شرکت‌کننده کد ۷ بیان داشت: «ایجاد کانل تلگرامی و پیج اینستا برای دانش‌افزایی و ارائه مشاوره به جامعه توسط اساتید می‌تواند به کم شدن فاصله بین دانشگاه و جامعه که از ویژگی‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی است، یاری رساند». در زمینه تاکید ویژه بر آموزش شهروندی؛ مصاحبه‌شونده کد ۴ بیان داشت: «دانشگاه نسل چهارم شهروندانی را شکل می‌دهند که بتوانند خیر عامه را توسعه دهند». در همین مورد مشارکت‌کننده کد ۵ بیان داشت: «تربیت شهروندی در این نسل دانشگاهی عمدتاً به معنای آماده‌سازی افراد برای ایفای نقش‌ها و مسئولیت‌های خود به عنوان شهروند هستند». در ارتباط با برخورداری از اساتید آگاه به مسائل اجتماعی؛ شرکت‌کننده کد ۷ در پژوهش اظهار داشت: «مثال‌های تدریس اساتید در کلاس درس علوم انسانی برگرفته از یافته‌ها و داده‌های واقعی پیرامون آسیب‌های اجتماعی جامعه کنونی ایران باشد». همچنین پاسخگو کد ۱۲ اظهار داشت: «در دانشگاه نسل چهارم اساتید ضمن این‌که خودشان درگیر در مسائل اجتماعی می‌شوند، فراگیران را نیز ترغیب می‌کنند تا در حل مسائل واقعی جامعه محلی درگیر شده و از آموزش طوطی‌وار دوری می‌نمایند». در راستای تاکید بر آینده‌پژوهی در مطالعات برنامه درسی؛ پاسخگو شماره ۳ اظهار داشت: «در دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی برنامه درسی مناسب برای دانشجویان و اعضای هیئت علمی، که به ارائه طیف

وسیعی از شرایط، اهداف و روش‌ها با محوریت بهبود مهارت‌ها، ویژگی‌ها و رفتارهای دانشجویان، برای توسعه تفکر خلاق و انتقادی، ارائه می‌گردد». در همین مورد شرکت‌کننده کد ۵ بیان داشت: «با توجه به تئوری و نظری بودن خیلی از درس‌ها و واحدهای دانشگاهی و نیز عدم توجه به درهم‌تنیدگی و تلفیق دانش‌ها و مهارت‌ها، به نظر می‌آید که در زمینه آموزش مسئولیت‌پذیری اجتماعی غیر از رشته‌های خاص توجه چندانی به مسئولیت اجتماعی نمی‌شود. لذا شایسته است که به برنامه درسی تلفیقی توجه ویژه‌ای گردد و استادان نیز با روش‌های فعال به آموزش تفکر انتقادی اقدام نمایند تا دانشجویانی تربیت نمایند که به وضعیت موجود قانع نبود و به سوی آینده بهتر حرکت نمایند».

در ارتباط با تربیت دانشجوی کارآمد؛ مصاحبه شونده کد ۱ بیان داشت: «دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی به تربیت دانش‌آموختگان با مهارت بسیار بالا مانند مهارت تفکر کوانتومی، مهارت‌های تفکر چند بعدی، مهارت زیست در جهان به صورت مسئولانه اهمیت فراوان می‌دهد». همچنین شرکت‌کننده کد ۳ بیان داشت: «به فعلیت درآمدن خلاقیت‌ها، ظهور و بروز استعدادها و بالندگی علمی و فرهنگی دانشجویان از ویژگی‌های اصلی دانشگاه نسل چهارم می‌باشد». در راستای تاکید برآموزش تفکر انتقادی؛ شرکت‌کننده کد ۱۱ در پژوهش اظهار داشت: «به نظر من تا زمانی که آموزش‌هایمان بر اساس رویکرد حل مسئله بر اساس تفکر انتقادی بر اساس مسائل جامعه در همه ابعادش نرود و هر رشته‌ای بر اساس نیازهای جامعه تدوین نشود، موفقیتی حاصل نخواهد شد». همچنین پاسخگو کد ۱۵ اظهار داشت: «استادان باید از روش‌های نوین یاددهی - یادگیری در کلاس درس استفاده نماید و بحث‌های آزاد در رابطه با موضوعات مرتبط را ترویج نماید تا تفکر انتقادی در دانشجویان را تقویت نماید».

در زمینه پیوند تحقیقات دانشگاهی با مسائل جهان واقعی؛ پاسخگو شماره ۳ اظهار داشت: «در حوزه پژوهش نظر شخصی من این است که دانشگاه باید به سمت انجام پژوهش‌ها که منافع اجتماعی آن‌ها به جامعه بر می‌گردد، حرکت نماید، یعنی اگر این جهت گیری کلی را داشته باشد مسائل جامعه، مسائل زیست‌محیطی، مسائل مربوط به اجتماعات محلی را اگر در اولویت قرار بدهد به نظرم من مهم‌ترین کار است». در ارتباط با اهتمام به رعایت اصول اخلاق در پژوهش؛ شرکت‌کننده کد ۵ بیان داشت: «متأسفانه مجلات و نشریات معتبر دانشگاهی به نظریه‌های غربی عمدتاً بومی‌نشده بیشتر توجه دارند، به همین دلیل و دلایلی دیگر مانند عدم رعایت حق کپی‌رایت، عدم همکاری رشته‌های مختلف در انجام پژوهش واحد، تم‌محور نبودن پژوهش‌ها و عدم رعایت مالکیت معنوی نقش چندان واضحی در مسئولیت‌پذیری اجتماعی ندارد». در همین رابطه مصاحبه‌شونده کد ۷ بیان داشت: «در زمینه رعایت موارد اخلاقی اخیراً در قالب اجرای کارگاه‌های آموزشی و اجرای طرح‌های آموزشی تلاش می‌کنند که مساله سرقت علمی و حقوق معنوی مولفان را به اساتید و دانشجویان گوشزد نمایند». در رابطه با انجام تحقیقات میان رشته‌ای؛ پاسخگو شماره ۲ بیان داشت: «دانشگاه برای حل مسائل و مشکلات جامعه می‌بایست به سمت انجام پژوهش از حیث اجتماعی توزیع‌شده، تقاضامحور، فرارشته‌ای و پاسخگویی‌های چندگانه حرکت نماید». همچنین مصاحبه شونده شماره ۹ اظهار داشت: «دانشگاه باید به سمت انجام پژوهش‌های میان‌رشته‌ای برای حل مسائل پیچیده جهان امروز برود».

در رابطه با امکان استفاده جامعه محلی از امکانات دانشگاه و ارائه خدمات رفاهی به آن‌ها؛ شرکت‌کننده شماره ۲ بیان داشت: «برای افزایش آگاهی و دانش‌افزایی جامعه محلی دانشگاه همایش‌ها و کنفرانس‌های را برگزار می‌نماید». همچنین مصاحبه‌شونده کد ۹ بیان داشت: «دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی به همکاری با مدارس، انجمن‌ها و گروه‌های محلی جهت حل مشکلات آن‌ها اهتمام ویژه دارند» و مشارکت‌کننده شماره ۱۰ اظهار داشت: «ارائه خدمات تخصصی به شهروندان در قالب مراکز مشاوره دانشگاه مانند مشاوره و برنامه‌ریزی تحصیلی، مشاوره خانواده و فرزندپروری، خدمات روان‌سنجی و آزمون‌های روانشناختی». در راستای توجه به مسائل افراد آسیب‌پذیر اجتماعی؛ مصاحبه شونده کد ۴ بیان داشت: «توسعه فعالیت‌های گروه‌های جهادی در مناطق محروم و کمتر

برخوردار از موارد مورد تاکید این نسل از دانشگاه می‌باشد». در همین رابطه شرکت‌کننده شماره ۷ بیان داشت: «دانشگاه نسل چهارم به توقف چرخه فقر و محرومیت و کاهش آسیب‌های ناشی از آن از طریق توانمندسازی مردم مناطق محروم توجه جدی نشان می‌دهد». در ارتباط با توسعه اقتصاد محلی؛ پاسخگو کد ۵ اظهار داشت: «دانشجویان دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی برای توسعه اقتصاد محلی از بازارهای محلی خرید می‌نمایند». همچنین مشارکت‌کننده شماره ۹ اشاره داشت: «این نسل از دانشگاه به تبلیغ، ترویج و مصرف کالاهای تولیدی مناطق محروم جامعه محلی توجه ویژه دارد». در زمینه اهتمام به مسائل محیط زیست؛ شرکت‌کننده شماره ۲ بیان داشت: «دانشگاه نسل چهارم تولید محصولات بادوام‌تر و دوست‌دار محیط زیست از طریق پیوند دانشگاه با صنعت و تربیت نیروی انسانی متخصص را ترویج می‌نماید». همچنین مصاحبه شونده کد ۱۳ بیان داشت: «این نسل از دانشگاه به ارائه آموزش برای جلوگیری از تخریب محیط زیست، زمین خواری، تخریب جنگل و آلوده شدن محیط زیست اهتمام ویژه دارد». در راستای تعامل بین دانشگاه و نهادهای مدنی و سازمان‌های غیر دولتی در حوزه نیازهای اجتماعی؛ مصاحبه شونده کد ۴ بیان داشت: «دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی همکاری داوطلبانه اعضای هیأت علمی دانشگاه با سازمان‌های غیر دولتی (سمن‌ها) و استفاده از ظرفیت‌های ایشان برای کمک به جامعه محلی را تسهیل می‌نماید». در همین رابطه شرکت‌کننده شماره ۶ بیان داشت: «دانشگاه اجازه تشکیل و فعالیت به گروه‌ها، انجمن‌ها و تشکلات قابل پذیرش درون دانشگاه را می‌دهد».

در رابطه با سرمایه‌گذاری، درگیری، مشارکت و ایده‌پردازی در فضای کسب‌وکار؛ پاسخگو شماره ۷ اظهار داشت: «دانشگاه نسل چهارم با کمک به جذب سرمایه‌گذاری خارجی و بهبود محیط کسب‌وکار در جامعه به توسعه اقتصادی کمک می‌کند». در همین رابطه شرکت‌کننده شماره ۹ بیان داشت: «این نسل از دانشگاه با پیگیری اشتغال فارغ‌التحصیلان در یافتن شغل مناسب با رشته تحصیلی به فارغ‌التحصیلان یاری می‌رساند». و مشارکت‌کننده شماره ۱۱ اشاره داشت: «این دانشگاه باید در خصوص حمایت از کار و کارآفرین به تدوین سیاست‌های راهبردی بپردازد». در زمینه آموزش کارآفرینی؛ پاسخگو کد ۳ اظهار داشت: «دانشگاه می‌تواند برای آموزش کارآفرینی و ارتباط بهتر با صنعت در رشته‌های دانشگاهی برنامه‌ریزی نماید». همچنین مصاحبه‌شونده کد ۷ بیان داشت: «دانشگاه نسل چهارم علوم انسانی در ایران با توجه به این‌که مورد تهاجم فرهنگی قرار دارد، باید نسبت به تربیت کارآفرین برخط در حوزه فرهنگی اقدام نماید». و مشارکت‌کننده شماره ۱۰ اشاره داشت: «این دانشگاه می‌تواند با برگزاری کارگاه‌های آشنایی با کارآفرینی به ترویج اندیشه کارآفرینی در جامعه مدد رساند».

در زمینه برخورداری از تعهد اخلاقی و تعهد سازمانی همه افراد در محیط دانشگاه؛ پاسخگو شماره ۱ اظهار داشت: «از نظر من تعریف دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی عبارت است از: حساسیت بر اساس آموزه‌های اخلاقی و علم اخلاق به اتفاقات محیط درون و بیرون دانشگاه». در همین رابطه شرکت‌کننده شماره ۱۲ بیان داشت: «دانشگاه نسل چهارم به مدیریت اخلاقی و شفاف فرآیندهای اداری، آموزشی و رفاهی اهتمام ویژه‌ای دارد». در ارتباط با تقویت هویت اسلامی - ایرانی؛ مصاحبه‌شونده کد ۷ اظهار داشت: «استفاده از انجمن‌های موجود در دانشگاه (بسیج، انجمن اسلامی و...) برای انجام کارهای فرهنگی و تقویت هویت اسلامی - ایرانی، برگزاری ادعیه‌های مختلف در روزهای خاص، برگزاری محافل قرآنی و...». همچنین پاسخگو شماره ۱۵ اشاره داشت: «ترجمه آثار بومی استان همدان به زبان فرانسه جهت شناساندن فرهنگ، تاریخ و جاذبه‌های گردشگری استان به جامعه فرانسه زبان دنیا». در زمینه پذیرش و احترام به اصل چند فرهنگی؛ پاسخگو شماره ۲ اشاره داشت: «استاد هنگام برخورد با موضوعات حساس اخلاقی، زمینه‌های متفاوت اجتماعی، فرهنگی و مذهبی دانشجویان را مد نظر قرار دهد». همچنین شرکت‌کننده کد ۱۰ بیان داشت: «دانشگاه بوم‌شناختی از خود سوال می‌پرسد چگونه این دانشگاه ممکن است به فضایی برای آمیزش فرهنگ‌ها و نظام‌های نمادین متضادشان بدل شود و این کار را به ویژه با گشودن فضاهایی برای تعامل دانشجویانی که پیشینه مختلف دارند یا با ارائه برنامه‌های درسی که آن‌ها را به حضور

در اجتماع محلی چند فرهنگی تشویق می‌کند، انجام می‌دهد». در رابطه با مدیریت شفاف و پاسخگو در فرآیندهای دانشگاه؛ شرکت‌کننده شماره ۴ اشاره داشت: «در این نسل از دانشگاه فرآیندها و شیوه انجام کار شفاف است و در واقع فرآیندهای مدیریت در اتاق شیشه‌ای انجام می‌گیرد». در این رابطه مصاحبه‌شونده شماره ۷ اظهار داشت: «نظارت و تضمین کیفیت خدمات و فرآیندهای آموزشی از اولویت اصلی این نسل دانشگاه می‌باشد». در راستای تقویت اعتماد اجتماعی نسبت به دانشگاه؛ مصاحبه‌شونده شماره ۳ اشاره داشت: «دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی به تقویت و تحکیم پیوندهای نظام آموزش عالی با بخش‌های مختلف جامعه نگاه ویژه‌ای دارد». همچنین شرکت‌کننده شماره ۴ بیان داشت: «توسعه راهبردهای بهبود سرمایه اجتماعی از راهکارهای دانشگاه نسل‌چهارم برای تقویت اعتماد اجتماعی به دانشگاه می‌باشد» و مشارکت‌کننده شماره ۵ بیان داشتند: «سرمایه اجتماعی دانشگاه با ایجاد شبکه‌های ارتباطی متنوع تقویت می‌گردد».

در ارتباط با داشتن برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان مدت و استراتژیک؛ پاسخگو شماره ۲ اظهار داشت: «تصمیم‌گیری‌های نهادی بر پایه رسالت و مأموریت کانونی و مجموعه‌ای از ارزش‌ها باشد». در این رابطه پاسخگو شماره ۸ اظهار داشت: «به‌طور کلی، دانشگاه برای انجام کلیه کارها، مانند قطب نما که جهت انجام کارها را نشان می‌دهند، باید نسبت به تدوین برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت اقدام نماید». در زمینه نوآوری در عرصه‌های مختلف؛ مصاحبه‌شونده شماره ۴ بیان داشت: «مدیریت خلاق، مبتکر، مبتنی بر حمایت از نوآوری، فرصت جو، توسعه‌گرا، ایجاد دفاتر برای شناسایی نیازهای و فرصت‌های محیط پیرامون دانشگاه از ویژگی‌های دانشگاه نسل‌چهارم می‌باشد». همچنین شرکت‌کننده شماره ۱۴ بیان داشت: «تاسیس مراکز مشاوره و روان درمانی با رویکرد دینی می‌تواند گام بسیار مهمی در کمک به جامعه محاط دانشگاه باشد». در رابطه با اهتمام ویژه در تحقق دانشگاه سبز اهتمام؛ پاسخگو کد ۹ اشاره داشت: «برنامه‌ریزی برای کاهش مصارف آب، انرژی، کاغذ، توسعه حمل و نقل سبز و ... از کارهای است که این نسل از دانشگاه برای تحقق دانشگاه سبز انجام می‌دهد». در همین مورد مصاحبه‌شونده کد ۱۲ بیان داشت: «برای ترویج رفتار درست زیست‌محیطی در زیست‌بوم دانشگاه از نظر افراد متخصص بهره گرفته شود».

در راستای تعامل سازنده با مقامات و مدیران بخش‌ها و دستگاه‌های بیرون از دانشگاه؛ پاسخگو کد ۱ اظهار داشت: «برای رسیدن به اهداف دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی تعامل سازنده با مدیران دستگاه‌های خارج از دانشگاه مانند فرمانداری‌ها، دفتر رهبری، شهرداری‌ها و .. ضرورتی اجتناب‌ناپذیر می‌باشد». همچنین شرکت‌کننده کد ۱۰ در پژوهش اظهار داشت: «کمک به حوزه‌های علمیه برای بهبود زبان گفتگو و تدریس در درس‌هایی مانند صرف و نحو و بلاغت». در ارتباط با تاسیس و راه‌اندازی دفاتر بخش‌های مختلف جامعه در دانشگاه و بالعکس؛ شرکت‌کننده کد ۲ در پژوهش اظهار داشت: «تاسیس دفتر دانشگاه‌پژوهی با تمرکز بر مسئله یابی و تدبیر تعامل دانشگاه با محیط بیرونی و جامعه با مسئولیت رئیس دانشگاه با تجمیع امکانات و ظرفیت‌های راکد دانشگاه می‌تواند به کمک بیشتر به اجتماع محلی یاری رساند». در این رابطه پاسخگو کد ۷ اشاره داشت: «در دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی برای استفاده از ظرفیت‌های دانشگاه در جامعه و نیز استفاده از ظرفیت‌های جامعه در دانشگاه تاسیس دفتر متقابل ضرورتی انکارناپذیر می‌باشد». در ارتباط با عقد قراردادهای تفاهم‌نامه‌های همکاری علمی، آموزشی و فناوری با نهادها و سازمان‌های مختلف؛ پاسخگو کد ۳ اظهار داشت: «عقد قراردادهای برای انجام مسئولیت‌های اجتماعی دانشگاه با مراکز آموزشی و اداری باید مد نظر قرار گیرد». همچنین شرکت‌کننده کد ۶ در پژوهش اظهار داشت: «عقد تفاهم‌نامه برای حل مشکلات آموزشی و پژوهشی سایر دستگاه‌ها از وظایف مهم دانشگاه نسل‌چهارم می‌باشد». و نیز پاسخگو کد ۹ اشاره داشت: «دانشگاه نسل‌چهارم به قراردادهای و تفاهم‌نامه‌های همکاری علمی، آموزشی که با دیگران بسته احترام می‌گذارد».

در ارتباط با تاکید بر ترویج و توزیع علم؛ مصاحبه شوند کد ۱۰ بیان داشت: «دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی جهت دسترسی آزاد و همگانی به پژوهش‌ها به انتشار پژوهش‌ها اقدام می‌نماید». همچنین شرکت‌کننده کد ۱۲ در پژوهش اظهار داشت: «دانشگاه نسل چهارم جهت ترویج و توزیع علم برای آحاد جامعه به طور مستمر در همایش‌ها شرکت می‌نماید». در زمینه تنوع بخشی به منابع درآمدی دانشگاه؛ شرکت‌کننده کد ۱۲ در پژوهش اظهار داشت: «دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی جهت تنوع در منابع درآمدی دانشگاه به ایجاد درآمدهای غیر شهریه‌ای توجه ویژه دارد». در این رابطه پاسخگو کد ۱۴ اشاره داشت: «جهت حفظ استقلال دانشگاه، تنوع‌بخشی به منابع بودجه دانشگاه امری لازم و ضروری به نظر می‌رسد». در زمینه داشتن نظام انگیزشی در راستای نیازهای اجتماعی برای اساتید؛ پاسخگو شماره ۵ اظهار داشت: «تاثیر مسئولیت اجتماعی دانشگاه به عنوان شاخص در ارتقا اساتید باید مد نظر مدیران این نسل از دانشگاه‌ها قرار گیرد». همچنین شرکت‌کننده کد ۱۱ بیان داشت: «جهت تشویق اساتید برای حل مشکلات محیط اطراف دانشگاه، مسئولیت اجتماعی به عنوان یکی از معیارهای ارتقا اساتید تعریف گردد». در رابطه با تاکید بر توسعه کمی و کیفی دانشکده متناسب با نیازهای اجتماعی؛ پاسخگو کد ۹ اشاره داشت: «تاسیس رشته‌های ماموریت‌گرا با توجه به اقتضائات محیط بومی و زیست‌بوم محلی از اولویتهای دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی می‌باشد». در همین مورد شرکت‌کننده کد ۱۳ در پژوهش اظهار داشت: «دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی به نیاز منطقه در تاسیس رشته جدید اهتمام ویژه دارد».

سوال دوم: وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی از دیدگاه دانشجویان کارشناسی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی همدان چگونه است؟

جدول ۴: تحلیل وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی از نظر دانشجویان

ردیف	مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی	میانگین مشاهده‌شده	انحراف معیار	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	تاکید بر آموزش زمینه‌محور	۳,۳۹	۰,۴۱۴	۱۶,۱۵	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲	ایجاد محیط رغبت‌انگیز و با نشاط یاددهی یادگیری	۳,۲۶	۰,۳۹۶	۱۱,۶۰	۲۹۰	۰,۰۰۱
۳	تاکید بر یادگیری مادام‌العمر	۲,۹۲	۰,۳۷۷	۳,۳۰	۲۹۰	۰,۰۰۱
۴	تاکید بر سازمان یادگیرنده	۲,۴۵	۰,۳۹۰	۲۳,۷۱	۲۹۰	۰,۰۰۱
۵	برخورداری از جو و فرهنگ آزادی آکادمیک	۳,۱۵	۰,۴۸۲	۵,۳۴	۲۹۰	۰,۰۰۱
۶	تاکید بر آموزش بدون مرز	۲,۲۶	۰,۳۹۴	۳۱,۹۲	۲۹۰	۰,۰۰۱
۷	تاکید بر استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی	۳,۰۹	۰,۴۴۱	۳,۴۸	۲۹۰	۰,۰۰۱
۸	تاکید ویژه بر آموزش شهروندی	۳,۱۲	۰,۴۰۵	۵,۰۵	۲۹۰	۰,۰۰۱
۹	برخوردار از اساتید آگاه به مسائل اجتماعی	۳,۲۰	۰,۳۸۸	۹,۰۴	۲۹۰	۰,۰۰۱
۱۰	تاکید بر آینده‌پژوهی در مطالعات برنامه درسی	۳,۲۱	۰,۳۶۴	۹,۸۸	۲۹۰	۰,۰۰۱
۱۱	تاکید بر تربیت دانشجوی کارآمد	۲,۹۶	۰,۴۰۶	۱,۳۵	۲۹۰	۰,۱۷۶
۱۲	تاکید بر آموزش تفکر انتقادی	۲,۶۳	۰,۳۳۵	۱۸,۳۱	۲۹۰	۰,۰۰۱

ردیف	مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی	میانگین مشاهده	انحراف معیار	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
۱۳	تقویت پیوند تحقیقات دانشکده‌ای با مسائل جهان واقعی	۲,۶۳	۰,۳۳۵	۱۸,۳۱	۲۹۰	۰,۰۰۱
۱۴	اهتمام به رعایت اصول اخلاق در پژوهش	۲,۶۸	۰,۳۷۴	۱۴,۴۷	۲۹۰	۰,۰۰۱
۱۵	توجه به انجام تحقیقات میان‌رشته‌ای	۲,۶۷	۰,۳۴۴	۱۶,۲۳	۲۹۰	۰,۰۰۱
۱۶	فراهم آوردن امکان استفاده جامعه محلی از امکانات دانشکده و ارائه خدمات رفاهی به آن‌ها	۲,۶۶	۰,۳۴۸۵	۱۶,۵۱	۲۹۰	۰,۰۰۱
۱۷	توجه به مسائل افراد آسیب‌پذیر اجتماعی	۲,۶۶	۰,۳۳۵	۱۷,۱۶	۲۹۰	۰,۰۰۱
۱۸	توجه به تقویت توسعه اقتصاد محلی	۲,۱۰	۰,۳۲۷	۴۶,۵۴	۲۹۰	۰,۰۰۱
۱۹	اهتمام به مسائل محیط زیست	۲,۴۸	۰,۳۲۷	۲۶,۷۵	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲۰	توجه به تعامل بین دانشکده و نهادهای مدنی و سازمان‌های غیر دولتی در حوزه نیازهای اجتماعی	۲,۵۶	۰,۳۶۷	۲۰,۱۵	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲۱	تاکید بر سرمایه‌گذاری، درگیری، مشارکت و ایده‌پردازی در فضای کسب‌وکار	۲,۶۲	۰,۴۱۱	۱۵,۵۵	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲۲	تاکید بر آموزش کارآفرینی	۲,۶۲	۰,۳۹۸	۱۶,۰۷	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲۳	برخورداري از تعهد اخلاقی و تعهد سازمانی همه افراد در محیط دانشکده	۲,۶۱	۰,۴۰۶	۱۵,۹۹	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲۴	تقویت هویت اسلامی ایرانی	۲,۸۲	۰,۳۷۳	۷,۸۰	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲۵	پذیرش و احترام به اصل چند فرهنگی	۲,۵۸	۰,۳۳۵	۲۱,۲۲	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲۶	تقویت مدیریت شفاف و پاسخگو در فرآیندهای دانشکده	۲,۵۶	۰,۳۹۰	۱۸,۸۹	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲۷	تقویت اعتماد اجتماعی نسبت به دانشکده	۲,۶۵	۰,۴۱۶	۱۴,۳۱	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲۸	داشتن برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و استراتژیک	۲,۶۶	۰,۴۰۸	۱۳,۸۱	۲۹۰	۰,۰۰۱
۲۹	توجه به نوآوری در عرصه‌های مختلف	۲,۴۶	۰,۳۰۳	۲۹,۹۵	۲۹۰	۰,۰۰۱
۳۰	اهتمام ویژه در تحقق دانشکده سبز	۲,۵۷	۰,۳۷۹	۱۹,۱۱	۲۹۰	۰,۰۰۱
۳۱	تعامل سازنده با مقامات و مدیران بخش‌ها و دستگاه‌های بیرون از دانشکده	۳,۲۹	۰,۴۶۵	۱۰,۷۰	۲۹۰	۰,۰۰۱
۳۲	ترغیب تاسیس و راه‌اندازی دفاتر بخش‌های مختلف جامعه در دانشکده و بالعکس	۲,۹۹	۰,۵۴۷	۰,۱۰۷	۲۹۰	۰,۹۱۵
۳۳	عقد قراردادهای تفاهم‌نامه‌های همکاری علمی، آموزشی و فناوری با نهادها و سازمان‌های مختلف	۲,۶۸	۰,۴۳۸	۱۲,۳۸	۲۹۰	۰,۰۰۱

ردیف	مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی	میانگین مشاهده	انحراف معیار	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
۳۴	تاکید بر ترویج و توزیع علم	۲,۵۷	۰,۳۴۲	۲۱,۲۱	۲۹۰	۰,۰۰۱
۳۵	ترغیب تنوع بخشی به منابع درآمدی دانشکده	۲,۵۵	۰,۴۱۰	۱۸,۶۱	۲۹۰	۰,۰۰۱
۳۶	لحاظ کردن فعالیت اجتماعی به عنوان نظام انگیزشی برای ارتقا اساتید	۲,۵۲	۰,۳۸۷	۲۰,۹۰	۲۹۰	۰,۰۰۱
۳۷	تاکید بر توسعه کمی و کیفی دانشکده متناسب با نیازهای اجتماعی	۲,۵۷	۰,۴۱۸	۱۷,۳۸	۲۹۰	۰,۰۰۱
	مجموع	۲,۷۶	۰,۱۱۶	۳۳,۹۳	۲۹۰	۰,۰۰۱

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول شماره ۴ چون مقدار t محاسبه‌شده، یعنی ۳۳,۹۳، در سطح ۰.۰۵ معنی دار است، لذا با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین میانگین‌های مورد مقایسه تفاوت معنی‌داری وجود دارد، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی از نظر دانشجویان پایین‌تر از حد متوسط است. همچنین نتایج نشان می‌دهد که از نظر دانشجویان از میان مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی، مولفه تاکید بر آموزش زمینه‌محور با میانگین (۳,۳۹) از بیشترین و مولفه توجه به تقویت توسعه اقتصاد محلی با میانگین (۲,۱۰) از کمترین تاکید برخوردار بودند.

سوال سوم: وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی از دیدگاه اساتید دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی همدان چگونه است؟

جدول ۵: تحلیل وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی از نظر اساتید

ردیف	مولفه‌های اجتماعی	دانشگاه	مسئولیت‌پذیر	میانگین مشاهده	انحراف معیار	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	تاکید بر آموزش زمینه‌محور			۳,۲۹	۰,۳۵۵	۶,۶۳	۶۴	۰,۰۰۱
۲	ایجاد محیط رغبت‌انگیز و با نشاط یاددهی یادگیری			۳,۳۵	۰,۳۱۸	۹,۰۵	۶۴	۰,۰۰۱
۳	تاکید بر یادگیری مادام‌العمر			۳,۲۰	۰,۴۰۱	۴,۱۷	۶۴	۰,۰۰۱
۴	تاکید بر سازمان یادگیرنده			۳,۳۲	۰,۴۱۶	۶,۲۵	۶۴	۰,۰۰۱
۵	برخورداری از جو و فرهنگ آزادی آکادمیک			۲,۶۷	۰,۴۳۰	۶,۱۲	۶۴	۰,۰۰۱
۶	تاکید بر آموزش بدون مرز			۳,۱۸	۰,۴۵۱	۳,۲۲	۶۴	۰,۰۰۱
۷	تاکید بر استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی			۳,۰۱	۰,۳۷۳	۰,۲۴	۶۴	۰,۸۰۴
۸	تاکید ویژه بر آموزش شهروندی			۳,۲۱	۰,۴۱۱	۴,۲۱	۶۴	۰,۰۰۱
۹	برخوردار از اساتید آگاه به مسائل اجتماعی			۳,۱۶	۰,۴۵۸	۲,۸۴	۶۴	۰,۰۰۶
۱۰	تاکید بر آینده‌پژوهی در مطالعات برنامه درسی			۳,۰۶	۰,۳۴۵۵۷	۱,۴۳	۶۴	۰,۱۵۶
۱۱	تاکید بر تربیت دانشجوی کارآمد			۲,۸۲	۰,۴۱۳	۳,۴۲	۶۴	۰,۰۰۱
۱۲	تاکید بر آموزش تفکر انتقادی			۲,۸۱	۰,۳۶۵	۴,۰۷	۶۴	۰,۰۰۱

ردیف	مولفه‌های اجتماعی	دانشگاه	مسئولیت‌پذیر	میانگین مشاهده شده	انحراف معیار	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
۱۳	تقویت پیوند تحقیقات دانشکده‌ی با مسائل جهان واقعی		۲,۷۱	۰,۴۳۷	۵,۱۹	۶۴	۰,۰۰۱	
۱۴	اهتمام به رعایت اصول اخلاق در پژوهش		۲,۶۹	۰,۳۳۷	۷,۲۷	۶۴	۰,۰۰۱	
۱۵	توجه به انجام تحقیقات میان‌رشته‌ای		۲,۶۴	۰,۴۱۷	۶,۸۲	۶۴	۰,۰۰۱	
۱۶	فراهم آوردن امکان استفاده جامعه محلی از امکانات دانشکده و ارائه خدمات رفاهی به آن‌ها		۲,۶۴	۰,۲۹۱	۹,۶۹	۶۴	۰,۰۰۱	
۱۷	توجه به مسائل افراد آسیب‌پذیر اجتماعی		۲,۵۵	۰,۳۸۵	۹,۴۰	۶۴	۰,۰۰۱	
۱۸	توجه به تقویت توسعه اقتصاد محلی		۲,۳۸	۰,۲۸۱	۱۷,۶۳	۶۴	۰,۰۰۱	
۱۹	اهتمام به مسائل محیط زیست		۲,۷۸	۰,۳۵۲	۵,۰۱	۶۴	۰,۰۰۱	
۲۰	توجه به تعامل بین دانشکده و نهادهای مدنی و سازمان‌های غیر دولتی در حوزه نیازهای اجتماعی		۲,۸۶	۰,۴۰۷	۲,۵۸	۶۴	۰,۰۱۲	
۲۱	تاکید بر سرمایه‌گذاری، درگیری، مشارکت و ایده‌پردازی در فضای کسب‌وکار		۲,۸۴	۰,۳۸۶	۳,۲۰	۶۴	۰,۰۰۲	
۲۲	تاکید بر آموزش کارآفرینی		۲,۸۰	۰,۲۷۴	۵,۷۶	۶۴	۰,۰۰۱	
۲۳	برخورداري از تعهد اخلاقی و تعهد سازمانی همه افراد در محیط دانشکده		۲,۸۸	۰,۳۷۹	۲,۵۰	۶۴	۰,۰۱۵	
۲۴	تقویت هویت اسلامی ایرانی		۲,۷۷	۰,۲۷۶	۶,۴۶	۶۴	۰,۰۰۱	
۲۵	پذیریش و احترام به اصل چند فرهنگی		۲,۶۵	۰,۴۶۶	۵,۹۱	۶۴	۰,۰۰۱	
۲۶	تقویت مدیریت شفاف و پاسخگو در فرآیندهای دانشکده		۲,۷۴	۰,۳۶۴	۵,۷۰	۶۴	۰,۰۰۱	
۲۷	تقویت اعتماد اجتماعی نسبت به دانشکده		۲,۴۸	۰,۲۳۰	۱۸,۱۲	۶۴	۰,۰۰۱	
۲۸	داشتن برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و استراتژیک		۲,۴۸	۰,۳۳۸	۱۲,۲۰	۶۴	۰,۰۰۱	
۲۹	توجه به نوآوری در عرصه‌های مختلف		۲,۰۶	۰,۳۶۹	۲۰,۴۵	۶۴	۰,۰۰۱	
۳۰	اهتمام ویژه در تحقق دانشکده سبز		۳,۴۲	۰,۲۷۴	۱۲,۳۷	۶۴	۰,۰۰۱	
۳۱	تعامل سازنده با مقامات و مدیران بخش‌ها و دستگاه‌های بیرون از دانشکده		۲,۶۴	۰,۴۱۷	۶,۹۲	۶۴	۰,۰۰۱	
۳۲	ترغیب تاسیس و راه‌اندازی دفاتر بخش‌های مختلف جامعه در دانشکده و بالعکس		۲,۵۹	۰,۳۷۶	۸,۶۴	۶۴	۰,۰۰۱	
۳۳	عقد قراردادهای و تفاهم‌نامه‌های همکاری علمی، آموزشی و فناوری با نهادهای و سازمان‌های مختلف		۲,۵۲	۰,۴۱۲	۹,۲۳	۶۴	۰,۰۰۱	

ردیف	مولفه‌های اجتماعی	دانشگاه	مسئولیت‌پذیر	میانگین مشاهده‌شده	انحراف معیار	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
۳۴	تاکید بر ترویج و توزیع علم			۲,۴۹	۰,۲۸۳	۱۴,۲۵	۶۴	۰,۰۰۱
۳۵	ترغیب تنوع بخشی به منابع درآمدی دانشکده			۲,۵۴	۰,۳۵۱	۱۰,۴۷	۶۴	۰,۰۰۱
۳۶	لحاظ کردن فعالیت اجتماعی به عنوان نظام انگیزشی برای ارتقا اساتید			۲,۵۰	۰,۳۰۹	۱۲,۸۳	۶۴	۰,۰۰۱
۳۷	تاکید بر توسعه کمی و کیفی دانشکده متناسب با نیازهای اجتماعی			۲,۴۸	۰,۳۳۷	۱۲,۲۴	۶۴	۰,۰۰۱
	مجموع			۲,۷۹	۰,۰۹۷	۱۶,۹۹	۶۴	۰,۰۰۱

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول شماره ۵ چون مقدار t محاسبه شده، یعنی ۱۶,۹۹، در سطح ۰.۰۵ معنی دار است، لذا با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین میانگین‌های مورد مقایسه تفاوت معنی داری وجود دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی از نظر اساتید پایین‌تر از حد متوسط است. همچنین نتایج نشان می‌دهد که از نظر اساتید از میان مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی، مولفه اهتمام ویژه در تحقق دانشکده سبز با میانگین (۳,۴۲) از بیشترین مولفه توجه به نوآوری در عرصه‌های مختلف با میانگین (۲,۰۶) از کمترین تاکید برخوردار بود.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های به‌دست آمده از بخش کیفی نشان داد که از نظر مصاحبه‌شوندگان مضامین سازمان‌دهنده شامل، تاکید بر آموزش زمینه‌محور، ایجاد محیط رغبت‌انگیز و با نشاط یاددهی-یادگیری، تاکید بر یادگیری مادام‌العمر، تاکید بر سازمان یادگیرنده، برخورداری از جو و فرهنگ آزادی آکادمیک، تاکید بر آموزش بدون مرز، تاکید بر استفاده از فناوری‌های نوین آموزشی، تاکید ویژه بر آموزش شهروندی، برخورداری از اساتید آگاه به مسائل اجتماعی، تاکید بر آینده‌پژوهی در مطالعات برنامه درسی، تربیت دانشجوی کارآمد، تاکید بر آموزش تفکر انتقادی، پیوند تحقیقات دانشگاهی با مسائل جهان واقعی، اهتمام به رعایت اصول اخلاق در پژوهش، انجام تحقیقات میان‌رشته‌ای، امکان استفاده جامعه محلی از امکانات دانشگاه و ارائه خدمات رفاهی به آن‌ها، توجه به مسائل افراد آسیب‌پذیر اجتماعی، توسعه اقتصاد محلی، اهتمام به مسائل محیط زیست، تعامل بین دانشگاه و نهادهای مدنی و سازمان‌های غیر دولتی در حوزه نیازهای اجتماعی، سرمایه‌گذاری، درگیری، مشارکت و ایده‌پردازی در فضای کسب‌وکار، آموزش کارآفرینی، برخورداری از تعهد اخلاقی و تعهد سازمانی همه افراد در محیط دانشگاه، تقویت هویت اسلامی-ایرانی، پذیرش و احترام به اصل چند فرهنگی، مدیریت شفاف و پاسخگو در فرآیندهای دانشگاه، تقویت اعتماد اجتماعی نسبت به دانشگاه، داشتن برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و استراتژیک، نوآوری در عرصه‌های مختلف، اهتمام ویژه در تحقق دانشگاه سبز، تعامل سازنده با مقامات و مدیران بخش‌ها و دستگاه‌های بیرون از دانشگاه، تاسیس و راه‌اندازی دفاتر بخش‌های مختلف جامعه در دانشگاه و بالعکس، عقد قراردادهای تفاهم‌نامه‌های همکاری علمی، آموزشی و فناوری با نهادها و سازمان‌های مختلف، تاکید بر ترویج و توزیع علم، تنوع بخشی به منابع درآمدی دانشگاه، داشتن نظام انگیزشی در راستای نیازهای اجتماعی برای اساتید و تاکید بر توسعه کمی و کیفی دانشکده متناسب با نیازهای اجتماعی می‌باشد. نتایج در زمینه برخورداری از جو و فرهنگ آزادی آکادمیک با پژوهش آذر و ربانی‌خواه (۱۴۰۰) که بر حفظ استقلال دانشگاه تاکید دارد، همخوانی دارد.

در زمینه امکان استفاده جامعه محلی از امکانات دانشگاه و ارائه خدمات رفاهی به آن‌ها و توجه به مسائل افراد آسیب‌پذیر اجتماعی، نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های فرهادی راد و همکاران (۱۳۹۹) که بر استفاده از خدمات رسانی مادی و معنوی انسان دوستانه و واکنش به بحران‌های انسانی و طبیعی به‌وجودآمده در سطح ملی و بین‌المللی تاکید دارد. پژوهش‌های دیسینجایز و نیرانسابیما (۲۰۱۷) که بر ترویج مسئولیت‌های انسان‌دوستانه، ترویج خدمات عمومی، انجام خدمات عمومی، اخلاقی و خدمات داوطلبانه دانشجویی تاکید دارد، پژوهش لطیف (۲۰۱۷) که بر مسئولیت‌های اخلاقی، مسئولیت‌های داوطلبانه و مسئولیت‌های انسان‌دوستانه تاکید دارد، پژوهش حبیبی و همکاران (۱۳۹۵) که بر ابعاد بشر دوستانه و اخلاقی تاکید دارد و پژوهش علی محمد لو و همکاران (۱۳۹۳) که بر مسئولیت نو دوستی و اخلاقی تاکید می‌کند، همخوانی دارد. در زمینه توجه به مسائل محیط زیست و اهتمام ویژه در تحقق دانشگاه سبز نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش‌های فرهادی راد و همکاران (۱۳۹۹) که بر استفاده از ترویج اخلاق زیست‌محیطی و اتخاذ سیاست‌های مدیریت سبز تاکید دارد، پژوهش سو و همکاران (۲۰۱۸) که بر آموزش محیط زیست تاکید دارد، و پژوهش علی محمد لو و همکاران (۱۳۹۳) که بر مسئولیت زیست‌محیطی تاکید می‌کند، همخوانی دارد. همچنین در بعد سرمایه‌گذاری، درگیری، مشارکت و ایده‌پردازی در فضای کسب‌وکار با پژوهش حبیبی و همکاران (۱۳۹۵) که بر بعد اقتصادی تاکید دارد، همخوانی دارد. در زمینه مدیریت شفاف و پاسخگو در فرآیندهای دانشگاه با پژوهش‌های آذر و ربانی‌خواه (۱۴۰۰) که بر پاسخگویی، ایجاد ساختار انعطاف‌پذیر و مدیریت دانشگاه حساس به جامعه، پژوهش علی و همکاران (۲۰۲۱) که بر ادغام طرح‌های مسئولیت اجتماعی در سیاست‌های اداری و رویه‌های مدیریتی تاکید دارند، پژوهش لطیف (۲۰۱۷) که بر مسئولیت مشتری‌مداری و قانونی تاکید دارد، پژوهش حبیبی و همکاران (۱۳۹۵) و پژوهش علی محمد لو و همکاران (۱۳۹۳) که بر مسئولیت قانونی تاکید دارند، همخوانی دارد. در زمینه نوآوری در عرصه‌های مختلف با پژوهش آذر و ربانی‌خواه (۱۴۰۰) که بر داشتن فرهنگ سازمانی نوآورانه و توسعه فناوری و نوآوری تاکید دارد، همخوانی دارد. در زمینه تاکید ویژه بر آموزش شهروندی نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش شاری و همکاران (۲۰۱۸) که بر تربیت شهروندی تاکید دارد، همخوانی دارد. در زمینه تقویت اعتماد اجتماعی نسبت به دانشگاه نتایج این تحقیق با نتایج پژوهش سورنادی (۲۰۱۹) که بر تاثیر مثبت و معنادار اجرای مسئولیت اجتماعی بر وجهه و عملکرد دانشگاه تاکید دارد، همخوانی دارد. در زمینه‌های آموزش کارآفرینی و تاکید بر آینده‌پژوهی در مطالعات برنامه درسی نتایج این پژوهش با نتیجه پژوهش پریس و دیس (۲۰۱۶) که به ترتیب بر آموزش کار آفرینی و آموزش مسئولیت اجتماعی در برنامه درسی تاکید دارد، همخوانی دارد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت این نسل از دانشگاه به دلیل استفاده از آموزش‌های کاربردی در ارتباط با نیازهای محیط زندگی دانشجویان، ارتباط یادگیری در کلاس درس با یادگیری در جهان واقعی و ترغیب آموزش بر اساس نیاز جامعه بر آموزش زمینه‌محور تاکید ویژه‌ای دارند. دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در صدد هوشمندسازی و تلفیق آموزش مجازی در فرآیند یاددهی یادگیری، ایجاد بهترین محیط برای یادگیری و تعامل به شکل‌های گوناگون برای ایجاد محیط رغبت‌انگیز و با نشاط یاددهی - یادگیری، جهت غنی‌تر شدن آموزش، می‌باشد. از طرفی دیگر از اولویت‌های اصلی دانشگاه نسل‌چهارم پرورش انسان‌های مستقل و ایجاد جامعه یادگیرنده و در نتیجه تربیت یادگیرندگان مادام‌العمر می‌باشد. عدم ایجاد مانع برای فعالیت‌های اجتماعی اساتید و دانشجویان، توجه به آزادمنشی در فرآیندهای دانشگاهی و آزادی عمل اعضای هیئت علمی باعث ایجاد فرهنگ آزادی آکادمیک دانشگاه نسل‌چهارم شده است. بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، ارتباط با مراکز دانشگاهی در کشورهای مختلف برای ارتقا و باز توانمندسازی گروه‌های مختلف جامعه و انجام پژوهش بین دانشگاهی در شهرها و کشورهای مختلف، بدون مرز بدون دانشگاه نسل‌چهارم را نمایان می‌نماید. استفاده از پیشرفت‌های فناوری در آموزش، ایجاد کلاس‌های هوشمند و آموزش با استفاده از فناوری از اولویت‌های دانشگاه نسل‌چهارم می‌باشد. پرورش شهروندان آگاه به حقوق خود و دیگران، تربیت شهروندی با جهت‌گیری بوم‌شناسی و آموزش شهروندانی مسئول از طریق فعالیت‌های منظم آکادمیکی

از تاکیدات دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در رابطه با آموزش شهروندی می‌باشد. استادان این نسل از دانشگاه به دلیل داشتن آگاهی اجتماعی، داشتن تفکر انتقادی، توجه ویژه به آموزش دانش‌های رهایی بخش و تسهیل کردن بحث و جدل به عنوان تبلوردهندگان مسئولیت اجتماعی عمل می‌نمایند. برنامه درسی دانشگاه نسل‌چهارم، چندفرهنگی، میان‌رشته‌ای، کاوش‌محور، متصاعدشونده، چندهویتی، فرازمانی و فرامکانی می‌باشد، که این ویژگی‌ها لزوم توجه به آینده‌پژوهی در برنامه درسی این نسل از دانشگاه را نمایان می‌سازد. پرورش فارغ‌التحصیلانی که داری، توانایی ایجاد کسب‌وکاراند، عملکرد موفق برای صاحبان کسب‌وکار دارند، نگرش انتقادی و غیر مصالح‌جویانه نسبت به پدیده‌های زشت اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دارند، ایفاکننده نقش انسان آکادمیک هستند و توانایی تمییز اطلاعات درست و نادرست را دارند، باعث تربیت دانشجویان کارآمد در این نسل از دانشگاه می‌شود. پرورش فراگیرانی، متفکر نه متخصص، آفریننده دانش از راه تفکر انتقادی، واجد عنصر خلاقیت، ابداع، اکتشاف، مباحثه و نقادی، ارتقادهنده ظرفیت‌های فکری و انتقادی جامعه، تربیت فارغ‌التحصیلانی با ظرفیت اندیشیدن و کندوکاو در مورد جامعه، از اولویت‌های آموزشی دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در جهت توجه به آموزش تفکر انتقادی و توجه به نوآوری در عرصه‌های مختلف می‌باشد. از ویژگی‌های پژوهش در دانشگاه نسل‌چهارم می‌توان به انجام پژوهش برای حل مشکلات تجاری، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و زیست‌محیطی جامعه، تم‌محور کردن پژوهش‌ها، استفاده از شیوه‌های اخلاقی برای تعیین نیازهای پژوهشی جامعه، رعایت استانداردهای پژوهش، انجام پژوهش‌های انتقادی و بی‌طرفانه، توجه به فقر و عدالت اجتماعی در پژوهش‌ها، استفاده از افراد با تخصص‌های متنوع در ترکیب گروه‌های آموزشی برای انجام تحقیقات چند بعدی، اشاره کرد. بنابرین تاکیدات پژوهشی دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی شامل، تقویت پیوند تحقیقات دانشگاهی با مسائل جهان واقعی، اهتمام به رعایت اصول اخلاقی در پژوهش و توجه به انجام پژوهش‌های میان‌رشته‌ای، می‌باشد. این نسل از دانشگاه در راستای انجام مأموریت سوم خود امکان بازدید جوامع محلی، مدارس و سازمان‌های دولتی از مکان‌های تفریحی دانشگاه و استفاده جامعه محلی از امکانات آموزشی، ورزشی و تفریحی خود را فراهم می‌کند و در راستای رفع نیازهای اساسی جامعه بومی آسیب‌پذیر در زمینه‌های بهداشت، آموزش، اشتغال و مسکن، بهبود شرایط زندگی برای افراد آسیب‌پذیر، کمک به بهبود تغذیه افراد فقیر جامعه، توسعه فرآیندهای کسب‌وکار و نوآوری‌ها برای جامعه محلی و تسهیل سرمایه‌گذاری و کار مشترک با اجتماع محلی تلاش می‌نمایند.

پاسخگویی به خواسته‌های زیست‌محیطی، ترویج توسعه پایدار، تشویق کلیه افراد برای حفظ محیط زیست، مداخله معنادار در جوامع آسیب دیده از حوادث محیط زیستی، حساسیت به زیست محیط طبیعی در فعالیت‌های محلی و ملی و کاهش عوامل مخرب موثر بر محیط زیست، از مهمترین راهکارهای دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در راستای اهتمام به مسائل زیست‌محیطی می‌باشد. اصلاح فرآیندهای دانشگاه و بازکردن درب دانشگاه به سوی انجمن‌ها، تعامل مدنی با جامعه و تشکیل سازمان‌های مردم نهاد برای حل مسائل بومی منطقه، از اصلی‌ترین جنبه‌های تمایز دانشگاه نسل‌چهارم با سایر نسل‌های دانشگاهی می‌باشد. این نسل از دانشگاه، با حمایت و ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیاد، پاسخگویی نسبت به تقاضا بازار کار، تجاری‌سازی علم، ایجاد تعامل بین دانشگاه و مشاغل، ایجاد رشته جدید کارآفرینی در دوره‌های دانشگاهی و ارائه واحد درسی کارآفرینی برای برخی از رشته‌های تحصیلی، گام مهمی برای آموزش کار آفرینی، سرمایه‌گذاری و ایده‌پردازی در فضای کسب‌وکار برداشته است.

از مزیت‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی، داشتن رفتار اخلاقی با کلیه مراجعه‌کنندگان به دانشگاه، وجود راهبردهای شفاف و اخلاقی در فرآیندهای دانشگاه، پاسخگویی اجتماعی در راستای حل چالش‌های توسعه پایدار، مبارزه با نابرابری و فساد در دانشگاه و تبلور محاسن اخلاقی در عرف‌ها و رویه‌های دانشگاه می‌باشد، که

تعهد اخلاقی و مدیریت پاسخگو، این نسل از دانشگاه را به وضوح عیان می‌نماید. دانشگاه نسل چهارم منادی فرهیختگی، اخلاق‌گرایی، پاسخگو به آرمان‌های انقلاب، دارای تعهد سیاسی و ایدئولوژیک به نظام اسلامی و تشویق‌کننده مشارکت دانشجویان و اساتید در رویدادهای فرهنگی درون و برون دانشگاهی می‌باشد، بنابراین در پی تقویت هویت اسلامی - ایرانی می‌باشد. این نسل از دانشگاه به دنبال توجه به صداهای خاموش جامعه، پاسخگویی و فهم سفارش‌های خاموش اجتماعی، تضمین برابری به رغم سن، فرهنگ، قومیت و جنسیت و در یک کلام توجه به فرهنگ‌های مختلف می‌باشد. دانشگاه نسل چهارم، از ادغام مفهوم دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در برنامه‌های راهبردی موسسه و امکان اجرای آن در عمل، اصلاح و باز تعریف راهبردها و فرآیندهای نهادی دانشگاه و تدوین برنامه استراتژیک برای نوسازی دانشگاه در ابعاد مختلف حمایت کامل و جامع می‌نماید. تغییرات اقلیمی شدید چند دهه گذشته باعث حساسیت جامعه به مسئله محیط زیست شده و این حساسیت افزایش آگاهی اجتماعی و سواد زیست‌محیطی جامعه، به‌خصوص اساتید را به همراه داشته است. این امر باعث ترغیب دانشگاه به استفاده از فناوری‌های نوین در کنترل انرژی‌ها، توسعه حمل و نقل سبز، ایجاد فضای سبز در محوطه دانشکده‌ها و دانش‌افزایی اساتید در حوزه زیست‌محیطی در زیست‌بوم دانشگاه شده است.

دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی به دنبال ایجاد شبکه ارتباطی بین دانشگاه و سایر ذی‌نفعان برای تعامل با آنها در جهت مشارکت و همکاری دانشگاه با جوامعی شبیه خود، از طریق انتقال دانش، ارائه خدمات و انجام کارهای تحقیقاتی می‌باشد که عمل به این مهم مستلزم تعامل با مدیران سایر بخش‌ها، ایجاد دفتری برای تعامل با بخش‌های مختلف جامعه و عقد تفاهم‌نامه‌های همکاری علمی می‌باشد. از ترجیحات این نسل از دانشگاه دسترسی عمومی به پژوهش‌های دانشگاهی و شرکت فعال و مستمر در همایش‌های داخلی و خارجی در جهت تاکید بر ترویج و توزیع علم می‌باشد. جذب حمایت مالی از طریق کمک به اجرای طرح‌های صنعتی، تجاری‌سازی پژوهش‌ها، توجه ویژه به تجاری‌سازی ایده‌ها، ایجاد درآمدهای غیر شهری‌ای، از راهکارهای این نسل از دانشگاه برای تنوع بخشی به منابع بودجه‌ای دانشگاه می‌باشد. طراحی و استقرار نظام ارزیابی و رتبه‌بندی دانشگاه‌ها بر مبنای کم و کیف تعامل جامعه و محیط پیرامون، ارتقا استادان با معیارهای مرتبط با مسئولیت اجتماعی و ارتقا استاد بر اساس ایفای نقشی اجتماعی نه بر اساس تعداد مقاله‌ها از اولویت‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در رابطه با ایجاد نظام انگیزشی برای ارتقا اساتید می‌باشد. گسترش سطوح تحصیلی بالاتر از جمله کارشناسی ارشد و دکتری در رشته‌های مختلف، تاسیس رشته‌های ماموریت‌گرا با توجه به اقتضائات زیست‌بوم محلی محاط دانشگاه، بالا بردن کیفیت محصولات تولیدی دانشگاه و توسعه رشته‌های کاربردی مورد نیاز جامعه، از جمله ویژگی‌های است که باعث تاکید بر توسعه کمی و کیفی دانشگاه در این نسل از دانشگاه می‌شود.

یافته‌های به‌دست‌آمده از بخش کمی نشان داد وضعیت موجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی از نظر دانشجویان و اساتید پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد، به عبارت دیگر، وضعیت موجود مولفه‌ها از نظر دانشجویان و اساتید مطلوب نیست. این یافته با یافته پژوهش شفائی و همکاران (۱۳۹۵) مبنی بر اینکه که وضعیت مسئولیت اجتماعی در دانشگاه تهران در چهار حوزه دانشگاه مسئول به لحاظ اجتماعی و زیست‌محیطی، آموزش معتبر و مسئولانه حرفه‌ای و شهروندی، مدیریت اجتماعی دانش و حمایت از توسعه پایدار چندان مطلوب و رضایت بخش نبوده است، همخوانی دارد. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت به دلایلی از جمله، عدم وجود مولفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی، ابهام و پیچیدگی مفهوم دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی، ماهیت محافظه‌کارانه نظام آموزشی، عدم توجه همه جانبه به کلیه ابعاد دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در اسناد بالادستی نظام آموزش عالی، به پرورش این مولفه توجه جامعی نشده است.

بر اساس نتایج سوال اول پیشنهاد می‌شود که شاخص مسئولیت‌پذیری اجتماعی اساتید به عنوان یکی از معیارهای اصلی ارتقا مرتبه علمی اساتید لحاظ گردد، پژوهش‌های تقاضامحور در قالب طرح‌های پژوهشی درون

دانشگاهی و برون دانشگاهی مورد توجه جدی قرار گیرد و با تشکلات قانونی خارج از دانشگاه تعامل مثبت برقرار گردد، براساس نتایج سوال دوم پیشنهاد می‌شود که دوره‌های آموزشی برای آشنایی اساتید و دانشجویان با ابعاد مختلف دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی برگزار گردد. از مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش می‌توان به محدودیت پژوهش‌های داخلی پیرامون موضوع و محدودیت‌های مربوط به هماهنگی جهت مصاحبه با مشارکت‌کنندگان با توجه به بیماری کووید ۱۹ و فقدان پرسشنامه استاندارد سنجش بررسی مولفه‌های دانشگاه نسل‌چهارم اشاره نمود. در پایان پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌هایی مسئولیت‌پذیری اجتماعی به تفکیک گروه‌های آموزشی مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد.

منابع

منابع فارسی

- آذر، خدیجه و ربانی‌خواه، فهیمه (۱۴۰۰). شناسایی مولفه‌های مؤثر بر پیدایش و توسعه دانشگاه نسل چهارم: تحلیل کیفی دیدگاه خبرگان دانشگاهی. آموزش مهندسی ایران. (۹۱): ۲۳-۹۵.
- آیت‌اللهی، حبیب‌الله؛ پور رضائیان، مهدی و هوشیار، مهران (۱۳۹۱). تبیین ویژگی‌های هویتی آموزش عالی هنر با تاکید بر متغیرهای فرهنگی در ایران امروز. هنرهای زیبا-هنرهای تجسمی. (۵۰): ۴-۱۴.
- حاتمی، جواد (۱۳۹۵). چالش آموزش علوم انسانی در دانشگاه ایران: یک مطالعه کیفی. پژوهش در نظام آموزشی. ۱۰ (۳۲): ۲۳۴-۲۷۳.
- حبیبی، نوید؛ وظیفه‌دوست، حسین و جعفری، پریوش (۱۳۹۵). مولفه‌های ارتقای مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی. پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی. ۲۲ (۲): ۱۲۵-۱۴۵.
- خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۹۹). چيستی فلسفه علوم انسانی. آینه معرفت. ۱۰ (۳۱): ۱-۲۸.
- رحمانی، جبار (۱۳۹۸). جستارهای در مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه ایرانی و بحران‌های زیست‌محیطی (تجربه سیلاب ۱۳۹۸). تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- شفاهی پامچلو، طاهره؛ ایلی، خدایار؛ و فراملکی، فرامز احد (۱۳۹۵). مطالعه شناخت وضعیت موجود مسئولیت اجتماعی دانشگاه مبتنی بر الگوی والایس بر اساس دیدگاه اعضای هیئت علمی (مورد: دانشگاه تهران). آموزش عالی ایران. ۸ (۴): ۷۹-۱۰۲.
- عزیزی، نعمت‌الله (۱۳۸۴). نقش علوم انسانی در توسعه سرمایه اجتماعی. فرایند مدیریت و توسعه. ۲۱ (۲): ۵۸-۷۸.
- علی محمدلو، مسلم؛ اکبری، بنفشه و مهدویان پور، الهام (۱۳۹۳). شناسایی مولفه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها با استفاده از تکنیک دلفی فازی مطالعه موردی: دانشگاه شیراز. انجمن آموزش عالی ایران. (۳): ۱۶۲-۱۹۲.
- میرزایی، حسین (۱۳۹۹). جستارهای در آموزش عالی، علم و بحران کرونا در ایران. تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

منابع لاتین

- Ali, M., Mustapha, I., Osman, S., & Hassan, U. (2021). University social responsibility: A review of conceptual evolution and its thematic analysis. Journal of cleaner production 2021 v.286. 124931
- Blazek, R., & Aversa, E. (2000). The Humanities: A Selective Guide to Information Sources. Library and Information Science Text Series. Libraries Unlimited, Inc.
- Coelho, M., & Menezes, I. (2020). University social responsibility as a driving force of change: students' perceptions beyond the ivory tower. On the Horizon. 28(2), 93-100.

- Dusingize, M. P., & Nyiransabimana, V. (2017). A study of university social responsibility (USR) practices at Rwanda's Institut Catholique de Kabgayi. In Corporate Social Responsibility, Sustainability, and Ethical. Relations. Emerald Publishing Limited.
- Giuffré, L., & Ratto, S. E. (2014). A new paradigm in higher education: University Social Responsibility (USR). *Journal of Education*, 3(1), 231-238.
- Gomez, L. M., Naveira, Y. A., & Bernabel, A. P. (2018). Implementing University Social Responsibility in the Caribbean: Perspectives of Internal Stakeholders.
- Huacani Flores, D.R. (2022). University social responsibility and the satisfaction of teachers at the San Agustín de Arequipa University between the years 2019-2020. Undergraduate thesis. San Francisco: University San Francisco Autonomous .
- Kouatli, I. (2019). The contemporary definition of university social responsibility with quantifiable sustainability. *Social responsibility journal*.15(8),888-909.
- Latif, K. F. (2018). The development and validation of stakeholder-based scale for measuring university social responsibility (USR). *Social indicators research*. 140(2), 511-547.
- Lo, C.W.H., Pang, R.X., Ergi, C. P., & Li, H.Y. (2017). Chapter 4: University social responsibility: Conceptualization and an assessment Downloaded framework in university social responsibility and quality of life, a global survey of concepts and experiences. Singapore: Springer.
- Perić, Julia & Delić, Anamarija (2016). Developing social responsibility in Croatian Universities: a benchmarking approach and an overview of current situation. *Int Rev Public Nonprofit Mark* <https://link.springer.com/article/10.1007/s12208-015-0144-5>.
- Rozas, L. W., & Negroni, L. K. (2008). University-community partnerships promoting anti-oppressive action on behalf of Latino/a youth. *Journal of Community Practice*. 16(4), 441-458
- Shaari, R., Sarip, A., Rajab, A., & Wan Zakaria, W. Z. (2018). The impact of university social responsibility towards producing good citizenship: Evidence from Malaysia. *International Journal of Organizational Leadership*. 7(4), 374-382.
- Shek, D. T. (2020). Protests in Hong Kong (2019-2020): A perspective based on quality of life and well-being. *Applied Research in Quality of Life*. 15(3), 619-635
- Su, Y. O., Chen, K. F., Tsai, Y. P., & Su, H. I. (2018). How universities can work together with local communities to create a green, sustainable future. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 48, p. 06001). EDP sciences <https://doi.org/10.1051/e3sconf/20184806001>.
- Sunardi, S. (2019). University Social Responsibility, University Image and High Education Performance. *Indonesian Management and Accounting Research*. 18(1), 62-78.
- Terán-Bustamante, A., & Torres-Vargas, A. (2020). University Social Responsibility (USR) ;and Its Mission: The Case of the Universidad Panamericana in Mexico. In *Strategy*,

Power and CSR: Practices and Challenges in Organizational Management. Emerald Publishing Limited.

Vallaes, F. y lvarez Rodrguez, J. (2019). Hacia una definicin latinoamericana de responsabilidad social universitaria. Aproximacin a las preferencias conceptuales de los universitarios. Educacin XX1, 22(1), 93-116.

Vasilescu, R., Barna, C., Epure, M., & Baicu, C. (2010). Developing university social responsibility: A model for the challenges of the new civil society. Procedia-Social and Behavioral Sciences. 2(2), 4177-4182.